

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Eva Brejchová

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

A

**VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI**

HODNOTOVÝ SVĚT SOUČASNÉ MLÁDEŽE

Autor: Eva Brejchová

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: 31. 3. 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Poděkování

**Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu bakalářské práce
Mgr. Miroslavu Procházkovi Ph.D za cenné rady, pomoc při zpracování
a odborné vedení této práce.**

**Mé poděkování patří také mé rodině za trpělivost a podporu při realizaci
této práce.**

**V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem mladým dívkám
a chlapcům, kteří se podíleli na prezentovaném výzkumu.**

Anotace

Hodnotový svět současné mládeže

Cílem mé bakalářské práce je pomocí dotazníku zjištění hodnot středoškolské a vysokoškolské mládeže. Práce se skládá ze dvou základních částí, a to teoretické a praktické, každá část má několik kapitol. První teoretická část je rozdělena na 5 základních okruhů. První okruh vymezuje základní pojmy v oblasti hodnot a hodnotové orientace, vysvětluje jejich význam a poukazuje na dosavadní výzkumy hodnot mládeže. Druhý okruh se zabývá problematikou mládeže, její životními problémy a cíli. Třetí okruh vymezuje životní období adolescence. Další okruh se zabývá pojmem rodina a jejím vlivem na vývoj mládeže. Poslední, pátý okruh řeší volný čas mládeže. Praktická část je zaměřena na současnou mládež ve věku 16 až 24 let. Úkolem praktické části je zjištění a vyhodnocení získaných údajů o hodnotové orientaci mládeže. Cílem je také zjistit, jak jednotlivé skupiny nahlíží na svůj dosavadní život, měl by také odhalit, kdo je pro ně autoritou a blízkým člověkem při řešení svých problémů.

Klíčová slova: hodnoty, hodnotová orientace, mládež, volný čas, rodina, výchova

březen 2011

Abstract

The value world of present youth

The aim of my work is to, through the use of a questionnaire, determine the value system of youth attending secondary schools and colleges. The work consists of two main parts, theoretical and practical, each section has several chapters. The first theoretical part is divided into five basic areas. The first area defines the rudimentary concepts of values and value orientations, explains their meaning and refers to existing studies addressing the values of youth. The second area deals with various issues of young people, addresses their lives' challenges and goals. The third area defines life during adolescence. The following area deals with the concept of family and its influence on the development of youth. Finally, the fifth focus area is addressing the topic of youth's leisure. The practical part is focused on the present-day teenagers between ages of 16-24. Its goal is to acquire and then evaluate the data concerning the value system of the targeted age group. It also aims to determine how separate groups view their lives, reveals who they see as their model and authority as well as to whom they turn for help when in trouble.

Key words: values, value system/orientation, youth, leisure, family, upbringing

March 2011

OBSAH

ÚVOD	8
Teoretická část	10
1 Vymezení základních pojmů	10
1.1 Definice hodnot	10
1.2 Hodnotová orientace	13
1.3 Druhy hodnot	14
1.4 Potřeby a postoje	15
1.5 Vývoj hodnotové orientace	18
1.6 Význam hodnot pro člověka	21
1.7 Dosavadní výzkumy hodnot mládeže	22
2 Životní cíle a životní problémy mládeže	25
2.1 Problematika mládeže z vývojového hlediska	26
3 Adolescence	29
4 Rodina	33
5 Volný čas	36
5.1 Mládež a volný čas	39
Praktická část	42
6 Popis problematiky	42
6.1 Vyhodnocení dílčích výsledků u středoškolské mládeže	44
6.2 Vyhodnocení dílčích výsledků u vysokoškolské mládeže	53
6.3 Vyhodnocení výsledků souvisejících s předpoklady práce	62
7 Závěr	69
Seznam použité literatury	71
Přílohy	73

ÚVOD

V každé době, i v té dnešní, mládež stále vzbuzuje zájem společnosti a stále více rodičů i pedagogů řeší otázky, jaká vlastně současná mládež je, jak se její chování vyvíjí, jak vlastně k mládeži přistupovat a jak ji vychovávat.

Téma týkající se vztahu mládeže a dospělých je v dnešní době velice aktuální. Je skloňováno ve všech pádech a všechny tyto diskuze, debaty, fóra spojuje jedna otázka a to, jaká vlastně současná mládež je? Jaká je její situace a jaké hodnoty v tomto kontextu přijímá

i vyznává. Nelze hledat chyby jen na jedné straně. Chyb se beze sporu dopouštějí oba tábory – ať už se jedná o mládež a rodiče či mládež a vychovatele obecně, neboť i rodiče patří do kategorie vychovatelů. Důležitá je komunikace, kterou v této době docela postrádám. Domnívám se, že otázka životních hodnot a priorit je zásadní pro vzájemné pochopení. Existuje řada odborných publikací zabývajících se touto problematikou, z některých budu v této práci čerpat. Za přínosné považuji práce Saka, Krause, Nakonečného či Kučerové. Většinou slýchávám, že dnešní mládež ve skutečnosti nic nezajímá, že projevuje zájem o věci, které jsou právě v „kurzu“, že se vytratila z jejího chování slušnost a úcta. Ale je opravdu dnešní mládež tak špatná? Myslím si, že za takové chování a nedostatek základních hodnot nesou hlavní zodpovědnost především jejich rodiče, někteří totiž převzali tento model chování a měli by cítit určitou míru odpovědnosti.

Populární termín jsou dneska lidská práva a práva obecně, ale neměli bychom zapomínat, že kde jsou práva, tak tam přirozeně musí být i povinnosti. Jsem přesvědčena, že povinností je najít společnou cestu k řešení problematiky nebo alespoň snaha tato řešení hledat. Každá generace má společné to, že je nespokojena s chováním a hodnotami mládeže. Tuto nespokojenost už můžeme nalézt u antických filosofů, a kdybychom chtěli, tak na řadě jiných významných míst literárních dějin. Je to jakási lidská přirozenost být nespokojený a reptat.

Svádí to k myšlence, že tedy nemá cenu něco řešit a dělat nějaké závěry. Sak ve svých publikacích upozorňuje na to, že je třeba nějak reagovat a přehodnotit míru a závažnost chování mladé generace.

Téma hodnotové orientace mládeže jsem si vybrala především z důvodu, že sama jsem matkou třech dětí a proto se domnívám, že nejsem pouhý teoretik a daná problematika se mne dotýká. Dva z mých potomků zapadají do zkoumaného vzorku a myslím tedy, že jsem v určitém ohledu přímým pozorovatelem jejich duševního vývoje v oblasti utváření životních hodnot a postojů. Uvědomuji si, že dnešní mládež je vlastně nastaveným zrcadlem nás samých a je velice důležité přijímat ji a komunikovat, protože komunikaci považuji za základ.

Tato bakalářská práce je rozdělena do čtyř základních částí:

První obsahuje teoretické zaměření se stručným popisem a vymezení základních pojmů. Zabývám se zde například definicí, funkcí a významem hodnot pro člověka, teorií hodnotové orientace a uvádím některé výsledky dosavadních výzkumů.

Druhá část teoreticky pojednává o osobnosti mladého člověka a o vývojových změnách tohoto období.

Třetí část se též v teoretické rovině zabývá pojmem volný čas v souvislosti jejího trávení mladé generace.

Celou práci uzavírá čtvrtá praktická část, která se zaměřuje především na hledání vztahů a souvislostí v hodnotové orientaci současné mládeže. Nástrojem tohoto zkoumání forma dotazníků.

Hlavním cílem mé práce je najít jednotlivé rozdíly či shody v hodnotovém systému mladých lidí různého profesního zaměření ve věku od 15 do 22 let, jsou zde zkoumáni studenti středních a vysokých škol.

Teoretická část

1 Vymezení základních pojmů

Pro porozumění problematice je nezbytné hned v úvodu výzkumu nutné vysvětlit danou terminologii, základní pojmy, definovat jednotlivé klíčové termíny. V dalších kapitolách se pak budu zabývat již mládeží a její hodnotovou orientací, problémy dospívání

a poté chci navázat představením či charakterizováním životního stylu mládeže a způsobu, jak převážně tráví volný čas, neboť to považují za klíčové v dané problematice.

1.1 Definice hodnot

Pojem hodnota je velmi často používaný, ale málokdy definovaný, je těžko uchopitelným pojmem, proto žádná definice nebude zcela výstižná. Potřeba definování pojmu hodnoty je pro tuto práci klíčová, ale zároveň je nutné si uvědomit, že se jedná o těžko uchopitelný termín. To především díky tomu, že každý autor klade při vymezení pojmu důraz na jiný aspekt problematiky. Jako klíčovou vybíráme myšlenku, kterou v sociologickém diskursu zdůrazňuje Jandourek. Tento autor podtrhuje, že hodnota „*je vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí.*“¹

Spojení hodnot s výchovou mladé generace vystihuje profesorka Stanislava Kučerová: „*V době, kdy hledáme novou orientaci a nové hodnoty pro výchovu, tak, aby byla výchovou pro člověka, pro vlast a národ, pro Evropu, pro celý svět, je přirozeně naším nejspolehlivějším průvodcem a učitelem Komenský jako filozof pansofické výchovy k moudrosti člověka nápravě světa.*“²

¹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Portál . 2001. 97 s. ISBN 80-7178-535-0.

² KUČEROVÁ, S. *J. A. Komenský a současná výchova k hodnotám*. Pedagogika Praha. PedF UK. 1992. ISBN 0031-3815.

Axiologie (z řeckého axiá, znamená hodnota, cennost) je nauka o hodnotách a hodnocení.

Ve všeobecném povědomí je pojem hodnota spojován v ekonomické rovině. Tam se mluví o hodnotě zboží a služeb, směnné hodnotě, o kolísání na trhu. My se však chceme zabývat jinými hodnotami, nikoliv těmi materiálními, nýbrž duchovními, jakými beze sporu jsou domov, rodina, rodná řeč. S tím jsou spojené různé symboly, které mají za úkol navodit pocit sounáležitosti a jednoty. Takovými symboly jsou například státní vlajka nebo státní hymna. Krásný příklad můžeme pozorovat u Američanů, kteří při poslechu hymny drží ruku na srdci.

Jsou zde totiž hodnoty, které nelze vyčíslit penězi, nemůžeme si je koupit nebo vyměnit a přesto bez nich nemůžeme existovat. Můžeme si koupit světlo, teplo, vodu, ale nemůžeme si koupit třeba zdraví, lásku, soudržnost, čestnost, pracovitost. To jsou hodnoty, které mají spíše morální charakter, který je penězi nevyčíslitelný.

Ač se to tak nemusí jevit, tak hodnotou je i vzdělávání ve společnosti. Milan Beneš připomíná ideu vzdělávání masarykovského Československa. Cituje velkou osobnost 20. století filosofa Jana Patočku: „*Nechceme u člověka vychovat jen určitou funkci, jen určitou činnost. Jednotlivá funkce má být jen jistým předpokladem, jistým výrazem osoby. Máme na zřeteli lidskou bytost, nikoliv jednotlivou funkci.*“³

Profesorka Kučerová dále zdůrazňuje, že když hovoříme o hodnotách, máme na mysli nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co ctíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé, co je blízké našemu srdci. A v tom se jak víme, lišíme.⁴

Zajímavé názory prezentuje Petr Sak. Vnímá člověka jako určitý tok změn, které lze chápat jako nahodilé, anebo jako probíhající v rámci určité logiky, kterou za tímto tokem změn nacházíme. Mluví o člověku jako o určité struktuře a procesu. Podobně jako

³ BENEŠ a kol., *Idea vzdělávání v současné společnosti*, Eurolex Bohemia, rok 2002 78s. ISBN 10:80-86432-40-8

⁴ KUČEROVÁ, S. *Člověk-hodnoty-výchova*. Vydáno vlastním nákladem 1996, 45 s. ISBN 80-85668-34-3.

světlo má korpuskulární charakter a současně je vlněním. Tím, jak se člověk chová, co dělá, nevytváří pouze novou objektivní skutečnost, např. ve formě výrobků, ale utváří také sebe sama.

Jedinec má určité své životní cíle, neplánuje pouze svou profesní kariéru, své postavení ve společnosti, životní styl atd., ale v druhém plánu vlastně projektuje, většinou nevědomě, sebe sama. Intencionalita – zaměřenost, záměrnost, je důsledkem předchozího vývoje jedince a stavu jeho sociálního pole, ale současně i specifickým výrazem jeho budoucnosti.⁵

Hodnoty lze analyzovat rovněž z pohledu psychohygieny, hodnoty jsou zde chápány jako vlastnosti, které jsou člověkem přisuzovány nějakému objektu, situaci, události nebo činnosti, které souvisí s uspokojováním potřeb a zájmů. Hlavním kritériem je zde kategorie zdraví.⁶

Hovoříme-li o hodnotách, mnohdy máme na mysli morální normy. Obecný je názor, že morální normy a hodnoty jsou většinou naučené procesy, které si malé děti osvojují od rodičů, následně od učitelů, vrstevnických skupin, sdělovacích prostředků a společnosti. V rámci rozvíjení hodnotového systému nelze podceňovat i vliv tzv. sdělené zkušenosti, u níž je hlavní vlastní prožitek. To je důvod proč člověk řadu dobře míněných rad nebere vážně až do té doby, než se sám přesvědčí o jejich správnosti slova. Je to totiž v tom, že slovo obvykle obsahuje pouze informaci, ale právě lidská zkušenost působí i na city atd., ale také varuje.

„Moudrost ověřená věky i naší osobní zkušeností nás učí, že individuální i společenské štěstí se spojuje s chováním založeným na jistých morálních zásadách.“⁷

Není náhoda, že lidé v různých zemích i kulturách se učí stejným základním hodnotám. Děti zjistí metodou pokusů a omylů, že mezi životem založeným na hodnotách

⁵ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 28 s. ISBN 80-7229-040-8.

⁶ SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Masarykova univerzita Brno. 1996. 12 s. ISBN 80-210-1274-9

⁷ KUČEROVÁ, S. *Člověk- hodnoty- výchova*, Vydáno vlastním nákladem 1996, 9 s. ISBN 80-85668-34-3.

a pocitem štěstí existuje nějaká souvislost. Nepříjemné pocity ze špatného chování mohou přivést dítě k poznání základních hodnot a naučit čestnému chování, tato cesta je ale tvrdá a bolestná.⁸

Hodnoty, s kterými se člověk ztotožňuje a vyznává je, tvoří jeho hodnotový systém. Celý komplex těchto hodnot, uspořádaných do jakéhosi *žebříčku* tvoří hodnotový systém každého jednotlivce. Je to velmi strukturovaný celek, který bývá v zásadě dělen na hodnoty materiální a duchovní. Hodnotový systém je důležitým měřítkem zaměřenosti jedince. Stává se významný pro motivaci a autoregulaci chování. Hodnotový systém může být u někoho relativně stabilní, ale některé životní události, a u mládeže především, jej mohou podstatně měnit. Pro nás je důležité, že přijímání hodnot do hodnotové struktury každého jedince podléhá věkovým zvláštnostem. Mladý člověk klade např. v období dospívání důraz na jiné hodnoty než člověk, který je na sklonku života.⁹ Tuto pasáž považuji za klíčovou a odpovědí by měl být výzkum, který budu prezentovat v praktické části mé bakalářské práce.

1.2 Hodnotová orientace

Nakonečný ve své publikaci o psychologii popisuje člověka přicházejícího na svět jako biologické individuum svého druhu, který se stává společenskou bytostí se specificky lidskou psychikou, je otázka socializace. Je to proces přeměn, které začínají osvojováním si základních kulturních návyků, mluvené řeči, další změny týkající se pohlaví, orientace ve světě hodnot a jejich přejímání.¹⁰

Hodnoty a hodnotový systém se obvykle popisují a sledují pomocí hodnotové orientace. Hodnotová orientace každého z nás, ovlivňuje naše chování a jednání ve společnosti i přírodě. Právě období dětství a dospívání je pro utváření hodnot typické.

⁸ KUČEROVÁ, S. *Člověk – hodnoty - výchova*, Vydáno vlastním nákladem 1996. 9 s. ISBN 80-85668-34-3.

⁹ KUČEROVÁ, S. *Člověk – hodnoty - výchova*, Vydáno vlastním nákladem 1996. 9 s. ISBN 80-85668-34-3.

¹⁰ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha. Academia, 2004. 5 s. ISBN 80-200-0690-7.

Nakonečný je v kruhu odborníků zabývajících se problematikou sociálního vývoje a vývoje osobnosti jako celku teoretik, jehož přínos je však nezpochybnitelný.

Hodnoty a hodnotová orientace hrají v životním stylu velmi důležitou, možno říci dokonce zásadní roli. Všechny hodnoty nemají pro jedince stejný význam či důležitost, lze je seskupit do určité hierarchie, kterou označujeme hodnotová orientace, tzv. žebříček hodnot. Ve své podstatě vyjadřuje to, co jedinec považuje za významné, či významnější než jiné.

Vytváření hodnotové orientace jedince je ovlivňováno:

Vlivem hodnot a hodnotových orientací jeho nejbližšího okolí

Vlivem hodnot a hodnotových orientací jiných osob např. známých osobností nebo masmédií apod.

Systémem hodnot uznávaných v celé společnosti.¹¹

1.3 Druhy hodnot

Třídění hodnot patří k základní axiologické problematice. Podle Hartla v Psychologickém slovníku rozdělujeme hodnoty na:

- přímé, ty bezprostředně uspokojují potřeby, přání a zájmy jedince
- nepřímé
- nižší

Hodnot přímých dosáhneme pomocí hodnot nepřímých. Hodnoty nižší souvisí se zachováním jedince a jeho druhu.¹²

Milan Nakonečný dělí hodnoty na:

- obecné, které vyjadřují obecně smysl života, např. svoboda, štěstí, moudrost, zdraví

¹¹ DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. 124 s. ISBN 978-80-7251-266-9.

¹² HARTL, PAVEL (et). *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 2004. 27 s. ISBN 978-80-7367-569

- instrumentální, jsou ty, pomocí nichž se naplňují hodnoty obecné, např. manželství¹³

Kučerová zdůrazňuje v hodnotách vliv jednotlivých dimenzí v nichž člověk prožívá sebe a svět. Jedná se tak o:

Přírodní hodnoty-lze je ještě dále rozdělit do dvou skupin na hodnoty vitální (souvisí se samotnou existencí jedince – př. hodnoty života, zdraví, svěžesti, tělesného blaha apod.) a dále hodnoty sociální (mezilidské vztahy a city)

Civilizační hodnoty – jsou podmínkou i výsledkem společenské výroby a organizace, komunikace, techniky a ekonomiky. Užitek, komfort zbavující člověka bezprostřední závislosti na přírodě, umožňují mu vytvářet materiální kulturu, svět utilitárních významů

Duchovní hodnoty – označuje Kučerová jako hodnoty ideální, jsou ohniskem, kolem kterého vyrůstá niterná kultura člověka, jedince i společnosti. Zahrnují poznatky a vědomosti, normy, principy, ideje a ideály.¹⁴

1.4 Potřeby a postoje

POTŘEBY

Podle Hudečka hodnoty i zájmy mají stejný dispoziční základ, tj. vycházejí z potřeb. Hodnoty prostupují celou naši osobnost, určují také náš životní styl a jsou něčím, k čemu se vztahujeme. Potřeby jsou vlastně to, co člověk potřebuje k efektivnímu životu, ale i to co je nutné k přežití.

¹³ NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 139 s. ISBN 80-200-0690-7

¹⁴ KUČEROVÁ, S. *Člověk-hodnoty-výchova*. Vydáno vlastním nákladem, 1996. 72 s. ISBN 80-85668-34-3.

V souvislosti s hodnotami můžeme také hovořit o potřebách. Jako názorný příklad může posloužit pyramida potřeb podle A. H. Maslowa, jenž uvádí potřeby v následujícím pořadí: fyziologické potřeby, potřeby bezpečí a jistoty, potřeba náležitosti a lásky, potřeba úcty a uznání a potřeba seberealizace jako potřeba nejvyšší. Maslowa pyramida potřeb je taky nejznámější a asi nejvýstižnější. (Dostupné na: [http://cz.wikipedia.org/wiki/Abraham Maslow](http://cz.wikipedia.org/wiki/Abraham_Maslow))

Čáp toto členění upravil následujícím způsobem:

Elementární biologické potřeby

Potřeba podnětů a činnosti – potřeba odpočinku a spánku

Potřeba péče o potomstvo

Potřeba sexuální

Potřeba jistoty, bezpečí a sebezáchovy

Potřeba osobního vztahu, potřeba milovat a být milován

Potřeba dobrého výkonu, úspěchu, uznání druhými

Potřeba kompetence

Potřeba radosti, smíchu a dobré nálady

Potřeba poznávací

Potřeby estetické

Potřeba cíle a směřování k němu, potřeba smyslu, potřeba seberealizace

Během života mohou některé naše potřeby ustoupit do pozadí, minimalizovat, maximalizovat, mohou být i frustrovány a to i třeba vlivem napodobování našich vzorů.¹⁵

¹⁵ ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 66, 67 s.

POSTOJE

Velký prostor věnuje postojům Nakonečný ve své Sociální psychologii. Ztotožňuje se s výkladem Thomase a Znanieckého a ve své publikaci je cituje: „*individuální protějšek společenské hodnoty*“ a hodnotou to, co je „*objektem společensky důležitým*.“¹⁶

Nakonečný se touto problematikou zabývá na seriózní úrovni a bere v úvahu, že toto pojetí zpřesnil Allport: „*Postoj je mentální a nervový stav pohotovosti, organizovaný zkušeností, vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci*.“¹⁷

Jiná definice uvádí: „Postoj může být definován jako tendence nebo predispozice individua k oceňování určitého objektu, nebo symbolu tohoto objektu, určitým způsobem.“ Přesto ani definice Allporta není zcela výstižná a v druhé polovině 20. Století přicházejí další autoři novějších definic. Pojmem postoje je propojena řada dalších termínů, které s postoji souvisí. Jsou to motivy (ty totiž mohou být za určitých okolností s postoji směřovány), mínění (hodnocení, jež je vyjádřeno slovy), přesvědčení (zafixované hodnocení). Důležité je připomenout, že veřejně vyslovené mínění nemusí vždy vyjadřovat skutečný postoj, který člověk k dané problematice zaujímá. „Proto jsou respondenti dotazníků sloužících k měření postojů anonymní.“ Nakonečný přichází s termínem „postojově diskrepantní chování“ – takovým typickým příkladem je lichocením a to osobám, kterých si ale subjekt ve skutečnosti neváží, ale takové pochlebování mu přinese nějaký prospěch.¹⁸

Postoje mají určitý individuální význam, jsou to zkušeností organizované vztahy k hodnotám a mají různé funkce:

Instrumentální funkce

Ego-defenzivní funkce

Hodnotově expresivní funkce

Kognitivní funkce

¹⁶ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 131 s. ISBN 80-200-0690-7

¹⁷ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 134 s. ISBN 80-200-0690-7

¹⁸ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 131 s. ISBN 80-200-0690-7

Je přirozené, že postoje si během života utváříme: Postoje vyjadřující vztah k hodnotám předpokládají větší či menší míru orientace ve světě těchto hodnot, která je založena na zkušenosti, a jsou tedy jako takové produktem učení. Postoje můžeme i měnit. Významné postoje jsou podle Nakonečného stabilizované. A pokud by se takové postoje změnily, pak by to bylo vyvoláno nějakým psychickým otřesem, životní krizí, ztrátou jistot. Bez povšimnutí by neměl zůstat fakt, že psychické trauma může vyvolat zásadní změny v životních postojích. Příkladem může být znásilnění ženy, která pak změní postoj ke všem mužům, typickým příkladem je osobní zkušenost se zvěrstvy nacistických a komunistických koncentračních táborů. Z těchto lidí se pak stávají zarytí odpůrci těchto režimů. Pod dojmem takových silných prožitků se lidé mohou stát věřícími.¹⁹

Za určitý druh postojů musíme považovat i předsudky. Jsou to emočně silně akcentované postoje. Velmi nebezpečné jsou rasové předsudky. Byl ale prováděn i zcela odlišný výzkum a to „*proč jsou „krásným lidem“ přisuzovány pozitivní sociální vlastnosti a naopak.*“²⁰. A konkrétně mládež je v ohledu krásna velice snadno manipulovatelná.

1.5 Vývoj hodnotové orientace

Ve svých přednáškách poukazuje Sak na empirické poznatky, které ukazují, že nová mladá generace není vylepšenou projekcí předcházející generace mládeže, ale je výsledkem odlišných podmínek sociální reprodukce a nových jevů ve společnosti.

Od předchozích generací mládeže se odlišuje hlavně fenoménem drog, digitalizací životního pole a životního stylu, existenční úzkostí z budoucnosti a rozlomením mladé generace, jejíž část se ocitá za digitální přehradou s hrozbou sociálního vyřazení. Dostupné dne 25. 11. 2010 na: [http:// www.insoma.cz-přednášky-P.Sak](http://www.insoma.cz-přednášky-P.Sak)

Tady je třeba si uvědomit důležitý fakt, který řada rodičů či vychovatelů nebere na zřetel. A to je doba a možnosti, které skýtá dnešní mládeži. Můžeme říct, že dnešní společnost lze považovat za konzumní. Mládež tedy často přijímá ochotně to, co se jí

¹⁹ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 149 s. ISBN 80-200-0690-7

²⁰ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2000. 154 s. ISBN 80-200-0690-7

servíruje. Nemá problém sehnat drogy, žít virtuálním životem, jako to bylo nepředstavitelné v době mládí rodičů.

Vývoj hodnotové orientace mládeže je utvářen ve složitých podmínkách. V současnosti není již mládež nositelem změny jako tomu bývalo v minulosti. Současná mládež je pragmatičtější a více podléhá komercializaci a již tak nebojuje proti spotřební společnosti dospělých.

Buriánek ve svých výzkumech potvrzuje, že hodnotový žebříček mládeže víceméně kopíruje průměrné hodnoty celé populace. Zvýrazněny jsou poněkud hodnoty přátelství, volného času a cestování. Menší spokojenost projevují i u hodnoty peněz, bydlení a demokracie.²¹

Největší pokles zaznamenávají z různých sociálních hodnot výzkumy u hodnoty „být užitečný druhým lidem“, která vyjadřuje vztah člověka k člověku.²²

Základní trendy nejvýstižněji vyjadřují výzkumy P. Saka realizované v průběhu devadesátých let a na počátku nového tisíciletí. Nemění se pořadí hodnot na prvních třech místech. Je to zdraví, láska a život v míru bez válek. Narůstá také význam vzdělání, majetku, úspěšnosti v zaměstnání, platu, uspokojování zájmů, svobody.²³

Vznik i změny stupnice hodnot jsou závislé na řadě činitelů, jsou to např. věk, inteligence, vzdělání, rodina, výchova, zaměstnání nebo společenské zařazení.

Petr Sak ve své sociologické analýze postavení mládeže ve společnosti zdůrazňuje stimuly, kterými působí společnost na jedince a které mají různý vliv na hodnotový systém v závislosti na životní fázi. U dospívajícího vše probíhá v rámci socializace a sociálního

²¹ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 61 s. ISBN 80-7315-125-1.

²² KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 62 s. ISBN 80-7315-125-1.

²³ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 61 s. ISBN 80-7315-125-1.

zrání, naopak u dospělého jedince jde o případnou resocializaci, pokud má stimul na osobnost nějaký dopad.

Lze říci, že během uplynulého století nastává určitý rozpor, praxe a realita je jiná oproti původnímu hodnotovému směřování, roste jednostranná orientace na materiální stránku civilizace (konzum věcí a služeb). Toto je pochopitelné vzhledem k tomu, jaké události se během tohoto století udály. Dvě světové války a následné rozdělení světa do dvou nepřátelských táborů na dlouhá léta předurčilo chování jedinců a jejich hodnotovou orientaci.

U mladé generace dle výzkumů Petra Saka vidíme vývoj za posledních devět let. Mládež stále ještě preferuje zdraví a mezilidské vztahy před kariérou a úspěšností, ale je zaznamenáno značné oslabení. Naopak význam hodnoty „užít si života“ nabývá posunu.²⁴

Sak se domnívá, že se bude do budoucna vyvíjet ve směru naplnění své potenciality a vyrovnání se současnými společenskými vlivy.

Říká, že již dnes je současná generace mládeže diferencována a tato diferenciaci bude pokračovat i v dalších fázích života. Hlavním diferenciačním faktorem je schopnost odolávat dekultivačním tlakům společnosti, které působí především prostřednictvím médií. Žádná generace mládeže nebyla tak sekularizovaná a konzumně orientovaná jako ta současná, a v žádné generaci mládeže pravděpodobně nebyly skupiny s tak hlubokou spiritualitou, jako v té dnešní. (Dostupné dne 25. 11. 2010 na: [http://: www.insoma.cz](http://www.insoma.cz), přednáška Petr Sak)

Podle Průchy (2000) jako nejvýznamnější zdroj přenosu hodnot je považována rodina, a její vliv je pokládán za zcela rozhodující a důležitý (Průcha 2000). V rozporu s tím na základě výzkumů M. Wernerové, respondenti uvádějí, že je rodiče výrazně

²⁴ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 61 s. ISBN 80-7315-125-1.

ovlivnili ve vztahu ke vzdělání, ale pokud jde o hodnotovou orientaci, tak se rodiče objevují na posledních místech (Wernerová 2000).²⁵

Vývoj hodnotového systému u mladých však ještě není zcela dokončen, proto i některé preferované hodnoty podléhají svému vývoji.²⁶

1.6 Význam hodnot pro člověka

Hodnotový žebříček či význam hodnot se v průběhu lidského života proměňuje. Jiné hodnoty bude mít malé dítě a jiné vysokoškolský student. Souvisí to taky s obzory, které se člověku otevírají. Můžeme to přirovnat k objevování zavřených pokojů. Je velmi důležité si hodnoty vytvářet, budovat je, pěstovat zdravou hierarchii hodnot.

Význam hodnot pro jednání jedince je všeobecně známý a přijímaný. Hodnotový systém společnosti zase prostřednictvím nových generací, které si systém osvojují a dále ho tím reprodukují, získává dynamiku. Při osvojování společenského hodnotového systému není dítě a mladý jedinec pasivní, ale působí v tomto procesu jako aktivní subjekt. Hodnotový systém společnosti je strukturovaný a jedinec přejímá v závislosti na svém sociálním poli a individuální osobnosti do svého individuálního hodnotového systému jen část ze společenských hodnot. Také význam – preference hodnot a celková hodnotová orientace se od jedince k jedinci odlišuje. Tyto individuální modifikace nejsou nahodilé, odpovídají stavu společnosti a trendům jejího vývoje. A protože hodnotový systém není něco nezávislého na lidech, souhrn těchto individuálních hodnotových modifikací proměňuje aktuální hodnotový systém společnosti. Osvojování společenského hodnotového systému jedincem má tak dvě stránky. Na jedné straně jde o individuální proces – individualizaci hodnotového systému, na druhé straně jde o společenský proces – dynamizaci společenského hodnotového systému. Na utváření hodnotového systému jedince však působí i hodnoty, které jsou za jednáním dospělých, i když jednající dospělý

²⁵ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 64 s. ISBN 80-7315-125-1.

²⁶ KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 61 s. ISBN 80-7315-125-1.

se vědomě nesnaží o tento vliv, anebo si často dokonce tento vliv na dospívajícího nepřije. Nezáměrný, necílený přenos hodnot je funkcionální působení. Z každodennosti společnosti a jednání dospělých dítě a dospívající jedinec abstrahuje hodnoty, jejichž objektivizací je způsob jednání sledovaného subjektu.²⁷

Otázka výchovy mladé generace je předmětem řady textů profesorky Kučerové. Vědomí hodnot motivuje tvořivé úsilí člověka a dává mu vyšší a ušlechtilější smysl i formu. Hodnota je to, co je, resp. má být předmětem lidského chtění.

Hodnotit znamená přičítat nebo upírat význam, důležitost, cennost nějakému jevu z hlediska lidských tužeb a snah). Polarita subjektu a objektu, ideálu a skutečnosti dává lidskému hodnocení humánní dimenzi a kulturní význam. Rozdíly a konflikty mezi lidmi jsou dány odlišnostmi na úrovni hodnot. Kulturní odlišnosti jsou dílem diverzity hodnot. Problém hodnot, jedna z nejdiskutovanějších otázek současného civilizovaného světa se k nám vrací po čtvrtstoletí umělého zbrzdění jako výraz potřeby znovu definovat význam výchovy a vzdělávání, společenského pokroku, smyslu života a štěstí, ideálů, charakteru a morálky člověka, svědomí, vkusu, životního stylu, kultury života veřejného i soukromého, jako výraz potřeby pochopit samu logiku rozvoje života v posttotalitní společnosti a ujasnit nové poslání výchovy: Pomáhat dítěti, aby se stalo skutečným člověkem, a to i v podmínkách, které jsou právě lidskosti často na překážku.²⁸

1.7 Dosavadní výzkumy hodnot mládeže

V posledních letech byla provedena celá řada průzkumů hodnotové orientace mladých, např. Sak (1998), Kolář (1997), Crha (2006), Ďurišová (2007) nebo Šípek (2007). Tyto průzkumy jsou často orientovány – s různou kvalitou jejich zpracování, na obecné otázky týkající se všech aspektů života nebo jsou zaměřeny na určitou úzkou problematiku či skupinu respondentů. Pro ilustraci naší problematiky vybíráme některé

27 SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 14 s. ISBN 80-7229-040-8.

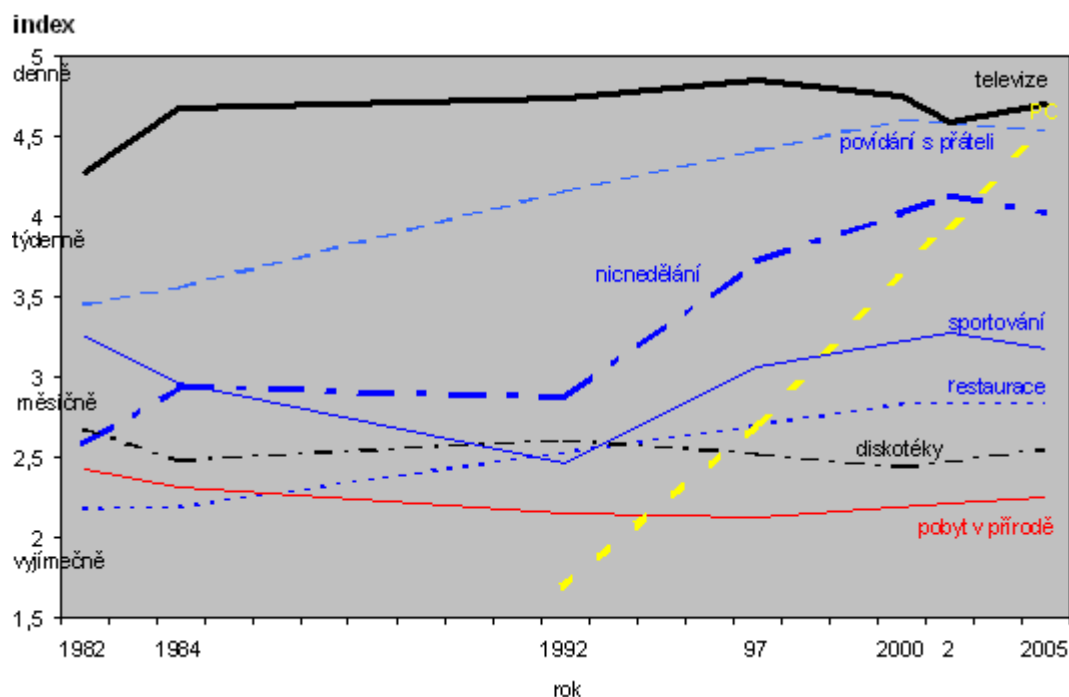
²⁸ KUČEROVÁ, S. A KOL. *Texty ke studiu otázek výchovy*. Brno: Masarykova univerzita. 1994. 14 s. ISBN 80-210-0432-0

z výsledků výzkumu doc. Petra Saka, který nastiňuje vývoj volnočasových aktivit zkoumané v delší časové perspektivě:

Věková skupina 15 – 18 let

Škála 1-5, 1 – nikdy 5 – denně

Graf č. 1 Vývoj volnočasových aktivit mládeže od roku 1982 do roku 2005 dle výzkumu Petra Saka

Život mládeže do značné míry probíhá v mediální a virtuální realitě. Zatímco doposud převažoval v životním poli přirozený svět a do životního pole postupně pronikala mediální a virtuální realita, v současnosti se již děti rodí do světa, který je ve velké míře vytvářen mediálně a virtuálně. Od narození jsou média vedle rodiny významným socializačním institutem. Dostupné dne 25. 11. 2010 na: <http://www.insoma.cz-prednaska> Petr Sak

Pro studenty je významným krokem volba jejich budoucího povolání. Podle šetření Červenky (2005) je v hodnocení prestiže povolání na prvním místě lékař, následuje vědec a učitel na vysoké škole. Šetření probíhalo v období 8. – 15.2004, dotazováno bylo 1027 občanů ČR ve věku nad 15 let.

S rostoucím věkem roste důležitost hodnot stability, jistoty, rodiny, mladí lidé jsou ochotni měnit místo bydliště, žít v zahraničí, pracovat mimo svůj obor a mezi jejich hodnoty patří také společenský život a zábava.²⁹

²⁹ PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot*. Academia Praha, 2009. 192 s. ISBN 978-80-200-1751-2.

2 Životní cíle a životní problémy mládeže

Životní cíle a životní problémy specifickým způsobem vypovídají o současné mladé generaci. Míra jejich obecnosti umožňuje konstrukce tzv. „životního modelu“.

Ten je tvořen čtyřmi kategoriemi:

- scénář života
- životní cíle
- životní dráha
- životní problémy

Jedinec se rodí do určité pozice ve společnosti, ta je odvozená od sociální pozice jeho rodiny. Teorie socializace objasňuje působení společnosti na jedince, hlavně v dětství a v mládí. Podobně jako má jedinec v sobě zakódovaný jakýsi biologický harmonogram života, má v sobě zakódovaný i sociální harmonogram života.

Životní cíle jsou ve společenské úrovni odvozeny od hodnot společnosti, v individuální rovině od hodnotové orientace jedince. Životní cíle jsou jednotlivé prvky, ze kterých je vystavěn životní scénář společnosti.

Životní problémy člověka jsou podmíněny individuálně a společensky. Každý z těchto problémů má různý poměr obou složek. Některý problém je více podmíněn společensky, jiný individuálně. Problémy české mládeže jsou tedy výpovědí o jejich osobnosti a o jejich životě, ale také sdělením o společnosti.

Životní cíle ukazují základní směr a motivační sílu populace. Mladí lidé bez životních cílů mnohem snadněji začnou experimentovat a negativními společenskými jevy, jako jsou například drogy.³⁰

³⁰ SAK, SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha. 2004. 145 s. ISBN 80-86320-33-2.

2.1 Problematika mládeže z vývojového hlediska

„Starší lidé věří všemu, lidé středního věku nedůvěřují ničemu, mladí lidé vědí všechno.“

Oscar Wilde

Jedno z nejčastějších a nejbanálnějších témat rozhovorů starší generace je nařikání nad chováním a stylem života dnešní mládeže.

O mládeži existuje řada mýtů. Již z doby filosofa Sokratese, si starší generace stěžuje na chování mládeže a v porovnání se svým mládím jí vidí jako zkaženou, milující luxus, myslí si, že má špatné chování, opovrhne autoritami, neprokazuje úctu starším, doma nepomáhá a jen tláchá hlouposti.³¹

Každá odborná publikace definuje mládež s menšími rozdíly:

Kraus ve své publikaci o středoškolské mládeži hovoří o mládeži jako o určité části populace, která má společné znaky, kterými se právě liší od dětí a dospělých. Uvádí, že polovinu naší planety tvoří děti a mládež.³²

Sak definuje mládež jako soubor jedinců, který má své specifické postoje, postavení a svou roli. Lidé, kteří zkoumají mládež a píšou o ní a pro ni, se shodují na tom, že dospívání je přechodné období mezi dětstvím a dospělostí.

„V mládí se člověk ocitá na křižovatce dějin – vytváří si svou identitu a mladí svým způsobem života regenerují společnost,“ (ERICSSON 1963)

V souvislosti s mládeží mluvíme o velké sociální skupině lidí se specifickou pozicí a úlohou ve společnosti. Do této skupiny jsou zařazováni jedinci ve věku od ukončení

³¹ SAK, SAKOVÁ, *Mládež na křižovatce*. Praha 2004. 7 s. ISBN 80-86320-33-2

³² KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. 7 s. ISBN 80-7315-125-1.

základní školní docházky do věku ukončení sociální zralosti, převzetí všech rolí dospělých a získání plnohodnotného občanského statutu. Za horní hranici je obvykle považován věk 26 až 30 let. Význam této skupiny obyvatelstva je málokdy docenován, přestože je mládež subjektem téměř všech reprodukčních procesů. V době věku mládeže je realizována biologická reprodukce společnosti, zakládá se rodina a rozhoduje se na jaké materiální a sociokulturní úrovni bude rodina naplňovat své funkce, včetně výchovy dětí.³³

Hartl, Hartlová definují mládež jako sociální skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společností jim ještě není přiznaná role dospělých. Má svůj charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společností, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové. Vzniká tak v průběhu socializace mládeže určité napětí, které je vyvolané její větší schopností prosazovat nové věci, ale menší ochotou společností tyto změny připustit.³⁴

Prostřednictvím mládeže dochází k vývoji hodnotového systému společnosti, protože interiorizace hodnotového systému společnosti se neděje mechanickým kopírováním. Mládež je v tomto procesu aktivním subjektem a přebírá jednotlivé hodnoty diferencovaně a tak zpětně modifikuje hodnotový systém společnosti. Mládež vnáší do společnosti inovace, např. tato současná generace mládeže byla subjektem computerizace společnosti.³⁵

Mládež je však výrazným aktivním subjektem i negativních jevů a procesů. V současnosti má společenská deviace svůj základ také ve skupině mládeže. Narůstá kriminalita mládeže a snižuje se věk mladistvých při páchání trestných činů a zvyšuje se i brutalita. V tomto období začínají mladí lidé sexuálně žít, což vnáší novou kvalitu do jejich života. V posledních letech však výrazně klesá věk zahájení sexuálního života.

³³ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 13 s. ISBN 80-7229-040-8.

³⁴ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha, 2000. 133 s. ISBN 80-7178-303-X.

³⁵ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 14 s. ISBN 80-7229-040-8.

V poslední době narůstá negativní jev pro mládež a to je podíl nezaměstnaných mladých lidí. Z vyspělých zemí, které mají dlouholetou zkušenost s nezaměstnaností je známo, že obětí nezaměstnanosti je v první řadě mládež. S nárůstem nezaměstnanosti je spojen růst jak extrémních negativních jevů, jako jsou drogy, alkoholismus, gamblerství, kriminalita, tak i neosvojení či ztráta sociálních dovedností, deprese a pocity společenské vykořeněnosti.³⁶

Pokud má člověk vést psychicky, citově a tělesně zdravý život musí v době dospívání splnit čtyři základní úkoly:

- Vytvořit si spolehlivou a pozitivní identitu
- Získat nezávislost na dospělých opatrovnících a rodičích
- Najít blízké osoby mimo okruh rodiny
- Najít směr profesní kariéry, zajistit si ekonomickou nezávislost a najít si místo ve světě.³⁷

³⁶ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 14 s. ISBN 80-7229-040-8.

³⁷ CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Pubertáci a adolescenti*. Praha: Portál, 2010. 69 s. ISBN 978-80-7367-662-9

3 Adolescence

Vedle pojmu mládež se v současnosti v podobném či stejném vymezení používá pojem adolescence, adolescent (především v psychologii). Toto období je druhou fází poměrně dlouhého období dospívání. Je to dynamické období, kdy dochází k postupnému vyhraňování povahových vlastností. Je to přechod dítěte do dospělosti, je to období velkých komunikačních i vztahových změn v rodině.

Termín adolescence je odvozen z latinského slova *adolescere*, tzn. dorůstat, dospívat. Pojem adolescence je typické pro psychologii, zatímco označení mládež je charakteristické spíše pro pedagogiku a sociologii.

Odborná česká literatura definuje tento termín jako věkové období dospívání, které následuje po pubescenci a předchází rané dospělosti. Časové rozmezí se nejčastěji udává mezi 15 a 20 lety. U dívek nastupuje i končí dříve. Adolescent je mladý člověk ve věku adolescence. Jeho fyzický a psychický vývoj se blíží k svému dokončení, sociálně i mravně bývá nevyzrálý. Vazby s rodiči se uvolňují, je preferován styk s vrstevníky, rozvíjí se intenzivní emocionální život. Období hledání jistot, nedůvěry k autoritám, tendencí riskovat.³⁸

Sociolog Jandourek v definici v Sociologickém slovníku neuvádí pojem mládež, ale adolescence a označuje jím životní fázi „*navazující na pubescenci (obvykle mezi 14. a 22. rokem života). Ze sociologického hlediska je to období přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní sociální pozice a poznávání nároků společnosti. Adolescence znamená také fázi rozvinutí genitální sexuality a celkových změn v organismu, což ve spojení s nároky společnosti může znamenat pro adolescenta značnou zátěž.*“³⁹

³⁸ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995. 81 s. ISBN 80-7178-029-4.

³⁹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Praha: Portál, 2001. 128 s. ISBN 80-7178-535-0

Adolescence je rovněž svou podstatou zaměřena na dospělost, ke které se snaží postupně přiblížit a v níž přechází. Rozdíly mezi chlapci a dívkami v tempu a průběhu somatického a fyziologického vyspívání se postupně vyrovnávají.⁴⁰ Krok do období adolescence je biologicky ohraničen pohlavním dozráním. V této fázi adolescenti vstupují do dalšího biologického procesu, kterým je první pohlavní styk.

Dospívání je tradičně považováno za etapu sexuálního rozvoje. Chlapci a dívky si upřesňují roli svého pohlaví. Je to doba, ve které nabývají na významu problémy intimního života a lásky a stávají se pro mladé lidi velmi naléhavými.⁴¹ Ačkoliv Taxová tuto publikaci napsala před více jak dvaceti lety, tak mají tato tvrzení stále stejnou platnost. Sexuální rozvoj je klíčovým ve vývoji mládeže.

Uvědomování si vlastní sexuality a touha poznávat a objevovat zakázané a nepoznané je společná generaci rodičů i jejich potomků.

Nalezení identity je úkolem věku adolescence. Identita já se může uskutečnit jen bezvýhradným a vážným uznáním výkonů mladistvého. Není-li mu dána možnost, aby se rozvíjel nebo byl uznáván ve své identitě, pak se bude bránit a bojovat o své uskutečnění.

Existují-li pochybnosti o vlastní identitě, pak dochází nezřídka ke kriminálním nebo psychotickým epizodám. Mnoho mladistvých, kteří se nedokážou srovnat s přijatými rolemi, vnucenými jim neúprosnou standardizací, utíká. Prchají ze školy, z pracoviště do samoty, do skupin, do part, do kriminality, do drogového prostředí.

Aby prolomili nemožnost dospět k vlastní identitě, spojují se mladiství často do skupiny nebo se identifikují s filmovými herci, hvězdami popu atd.

V obhajobě této své „vypůjčené“ identity jsou často intolerantní a agresivní. Erik H. Erikson hodnotí tuto intoleranci jako sebeobranné opatření: Je vždy důležitější

⁴⁰ TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 71 s.

⁴¹ TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 67 s.

přístupovat i k intoleranci našich vlastních mladistvých s porozuměním a radou než s frázemi a zákazy.⁴²

Hlavním a zásadním úkolem dospívání je pravděpodobně vytvoření spolehlivé a pozitivní identity. Jestliže si v mládí člověk vytvoří o sobě pozitivní identitu, pozitivně to ovlivní jeho schopnost vyrovnávat se s úkoly adolescence a hlavně zjistit kdo vlastně je. Jestliže má jedinec pocit, že je ostatními lidmi nepřijímán, připadá si bezcenný a nemůže si proto vytvořit pozitivní identitu. Tyto pocity mohou vést k tzv. emoční stagnaci, tito mladí lidé mohou být vystrašení, náladoví a vzteklí.⁴³

V této situaci hraje důležitou úlohu rodina, rodiče by svého dospívajícího potomka měli ujišťovat, že ho mají stále rádi bez ohledu na něho studijní, sportovní nebo společenské výsledky.

Komenský připisoval výchově podstatnou úlohu a vychovatelům velkou zodpovědnost. Také Taxová ve své publikaci apeluje na vychovatele a uvádí: „*Všichni vychovatelé se musí snažit, aby žáky jen nevedli, nýbrž je měli též rádi, tj. aby byli také přáteli těm, jimž jsou vůdci.*“⁴⁴

Mezi typické vlastnosti adolescenta obvykle patří kritičnost a touha po prezentaci vlastních názorů a vlastních systémů hodnot. Tato touha se následně těžko vyrovnává se snahou dospělých předávat mladým již daná hodnotová pravidla, s tím že jejich názory a přesvědčení přijmou a budou je pokládat za jediné správné. Puberta je velmi citlivé období, které nesnáší poučování, rady, kritiku kamarádů, omezování a zakazování.⁴⁵

⁴² FURST, M. *Psychologie*. Votobia, 1997. 150 s. ISBN 80-7198-199-0

⁴³ CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Pubertáci a adolescenti*. Praha: Portál, 2010. 70 s. ISBN 978-80-7367-662-9

⁴⁴ TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 26 s.

⁴⁵ TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 73 s.

Literatura o psychologii sportu uvádí, po překonání puberty je příznivé období pro rozvoj motorických schopností a dovedností. Začíná se projevovat zásadní rozdíl ve výkonnosti chlapců a dívek. Vlastní tělo, jeho vzhledová a sociální atraktivita je součástí identity jedince stejně jako potřeba výkonu. Biologický vývoj předchází vývoj psychický. Adolescent je fyzicky i psychicky připraven podávat výkony na horní hranici svých možností a tuto hranici posunovat. Je schopen dlouhodobě pracovat na technické dokonalosti pohybové struktury. Motorika, která byla doposud zaměřená na zdokonalování dovedností má nyní výkonové zaměření.⁴⁶

Adolescenti v poslední fázi dospívání hledají své místo ve světě. O jednu nebo dvě generace dříve adolescenti již pracovali na plný úvazek a většinou se stěhovali od rodičů, naopak dnes mnozí lidé čelí světu plnému nejistot, které se týkají jejich studia a zaměstnání, to vše přirozeně zvyšuje tlaky, které na mladé lidi působí. Mnozí mladí lidé tak žijí u rodičů, místo aby se osamostatnili.

To samo o sobě není špatné, ale má to za důsledek to, že adolescenti vědomě či nevědomě hledají jiné způsoby, jak dát najevo své oddělení od rodičů.⁴⁷

O adolescenci se také tvrdí, že přináší jakési uklidnění po emocionálních bouřích. (*Příhoda, 1967, Komárek, 1979.*) Nastává však období dalšího výrazného citového rozvoje osobnosti. V chování i v citovém životě se uplatňují jako sebekontrola a sebeovládání. Adolescenti se postupně stávají schopnějšími rozumět svým pocitům, reflektovat a analyzovat je, své afekty a nálady kontrolovat.⁴⁸

46 SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. 45 s. ISBN 978-80-246-1602-5

47 CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Pubertáci a adolescenti*. Praha: Portál, 2010. 57 s. ISBN 978-80-7367-662-9

48 TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 181 s

4 Rodina

Pokud dáme dohromady všechny existující rodiny, máme společnost. „*Výchova v jednotlivé rodině má svůj odraz ve společnosti, kterou tyto rodiny tvoří. Rodina a společnost jsou malá a velká verze stejné podstaty. Obě se skládají z lidí, kteří spolu musí pracovat, a spojuje je stejný osud.*“ Každá rodina učí podle svého jak se chovat k vnějšímu světu, jak postupovat a stavět se k nespravedlnosti, k ošklivým věcem světa a jaký vztah k tomu zaujmout.⁴⁹

Vztahy v primární rodině jsou většinou v období adolescence zásadním faktorem pro socializaci a individualitu jedince. Pro toto období jsou charakteristické konflikty v potřebách dospívajícího a rodičů.

„*Čím kvalitnější jsou rodiče a jejich výchova, tím klidnější je puberta. Ve stáří se sčítají hříchy mládí, v pubertě se sčítají hříchy naší výchovy.*“⁵⁰

Zajímavé a praktické rady uvádí PhDr. Lidmila Pekařová ve své publikaci o psychologii dítěte od předškolního věku do dospělosti, jedná se tzv. slabikář výchovy. Její názory nelze než citovat: „*Co je vychované a zpevněné, to už puberta nepokazí. Co není vytvořené, budeme těžko dohánět.*“⁵¹

Rodina výchovou rozvíjí nejen psychické funkce dítěte, ale i celou osobnost. Dědičnost do určité míry ovlivňuje rodinnou výchovu. Ta je důsledkem aktivity rodičů, na jejich chování se nemalou měrou podílejí i jejich vrozené předpoklady.⁵²

⁴⁹ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*, Praha: Práh, 2006. 335 s. ISBN 80-7252-150-0

⁵⁰ PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se*. Poznání, 2006. s. 146 ISBN 80-86606-49-X

⁵¹ PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se*. Poznání, 2006. s. 146 ISBN 80-86606-49-X

⁵² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 230 s. ISBN 80-7178-308-0.

Pro Vágnerovou představují rodiče pro adolescenta model určitého způsobu života v dospělosti, který by je měl čekat v budoucnosti... Adolescentům se hodnoty a životní styl rodičovské generace často jeví ubohé a prázdné, jejich snažení nesmyslné a vzájemné vztahy pokrytecké a neupřímné.⁵³

Jedním ze základních pilířů rodinného systému je komunikace a má bezesporu velký význam pro individuální rozvoj členů rodiny. Řada autorů vidí současnou situaci rodiny jako krizovou. Důvodem je vysoká rozvodovost, vysoký počet dětí narozených mimo manželství. Alarmující je zvyšující se počet zneužívaných a týraných dětí v samotné rodině, mladistvá kriminalita a agresivita.

Přesto se Satirová domnívá, že v dnešní složité společnosti nemůžeme od rodin očekávat, že naučí své děti všemu. „*Máme institucionální odborníky, kteří berou část vyučovacího procesu na sebe, a mohutný technologický vzestup nás zahnal do věku specializace.*“⁵⁴

Pro naše účely můžeme vymezit čtyři základní funkce rodiny:

- Reprodukční funkce, ta zajišťuje reprodukci lidské populace a zajišťuje dítěti potřebné podmínky pro jeho vývoj
- Ekonomická funkce, tzn. zajištění hmotného a finančního zázemí
- Emocionální funkce, ta zajišťuje potřebné zázemí, bezpečí a jistotu
- Výchovná a socializační funkce, ta umožňuje dítěti rozvíjet své schopnosti, připravuje dítě na vstup do společnosti, tato funkce nejvíce ovlivňuje dítě v souvislosti s přijímáním hodnot a vzorců chování.

Své specifické problémy mají rodiny s dospívajícími chlapci a děvčaty. To jak rodiče zvládnou problémy, které v této souvislosti vznikají, to podstatně ovlivní, jak jejich děti projdou tzv. branou mezi dětstvím a dospělostí. Problém může být v tom, že rodiče

⁵³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie 1*. Praha: Karolinum, 2005. 198 s. ISBN 80-246-09-8

⁵⁴ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*, Praha: Práh, 2006. 337 s. ISBN 80-7252-150-0

mnohdy nechápou základní potřebu dospívajících dětí, a to potřebu uskutečňovat sám sebe. Neznamená to však, že by dospívající neměl být i nadále vychováván.⁵⁵

Dospívající mají svůj rozum, své představy, vytvořený hodnotový systém, plány, potřeby. Rodiče by měli být v kamarádském vztahu a každý by si již měl nést odpovědnost sám za sebe.⁵⁶

⁵⁵ HELUZ, Z. *Vyznat se v dětech*, SPN Praha, 1984. 95 s.

⁵⁶ PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se*, Poznání. 2006. 128 s. ISBN 80-86606-49-X.

5 Volný čas

Podle sociologických kritérií je volný čas považován za čas, ve kterém si jedinec svobodně na základě svých zájmů, pocitů a nálad zvolí svoji činnost.

Volnočasové aktivity dětí a mládeže mají svá specifika, v tomto se utváří hodnotový systém jedince, můžeme ho považovat za základ utváření životního způsobu. Mládež má oproti dospělým větší sociální flexibilitu, protože už v žádném dalším životním období nemá jedinec možnost zabývat se o tak široké spektrum aktivit jako v dětství a mládí. Sféra volného času má proto velký význam pro celoživotní orientaci člověka.⁵⁷

Existují koncepce volného času analyzující životní styl člověka z nejrůznějších postojů, hledisek autorů, na základě různých filozofických přístupů. Typické je, že řada z nich vychází z kritiky jednotlivých prvků spotřebního způsobu života, snahy zlepšit pracovní prostředí a pracovní podmínky. Mnozí autoři přeceňují vliv výchovy a školy a jiní na něj neberou ohled.⁵⁸

Volný čas je také prostorem pro sebevýchovu a možností k obohacení života každého jedince. Proto je mimořádně důležité usměrňování využití volného času mládeže, tak aby vedlo k bohatému prožívání života a vhodného životního stylu.⁵⁹

Slepičková klade důraz na propojení volného času a sportu. Kdy se rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.⁶⁰

⁵⁷ SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis, 2004. 9 s. ISBN 80-86320-33-2.

⁵⁸ KUČEROVÁ, S. A KOL. *Texty ke studiu otázek výchovy*. Brno: Masarykova univerzita. 1994. 119 s. ISBN 80-210-0432-0

⁵⁹ KUČEROVÁ, S. A KOL. *Texty ke studiu otázek výchovy*. Brno: Masarykova univerzita. 1994. 119 s. ISBN 80-210-0432-0

⁶⁰ SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum. 2000. 131 s. ISBN 80-246-0044-7.

Činnosti ve volném čase a jejich výchovné aspekty dle Stanislavy Kučerové:

- Kulturní činnosti

četba knih, novin, časopisů: pravidelná informovanost ze všech oblastí života, prohloubení zájmové činnosti

sledování televize, rozhlasu: zde je důležitý výběr programů odpovídající osobnostnímu zaměření, lze rozšířit sféru zájmů na další hodnotné programy

aktivní a pasivní provozování hudby a zpěvu

návštěva kina, divadla, výstav, kulturních zařízení

fotografování, filmování, kreslení

- Rodinné činnosti

- procházky s rodinou, péče o domácnost, rodinné sportování, společné návštěvy kulturních a sportovních zařízení, tyto činnosti umožňují získat praktické dovednosti nezbytné pro život, vedou k vzájemné spolupráci, respektování druhého

- Rekreační činnosti

- vycházky do přírody, hry s přáteli i chvílky samoty, to vše přispívá k duševní rovnováze a zlepšují fyzickou kondici

- Technické činnosti

- rukodělné činnosti, modelářství, elektrotechnika, zájmové technické kroužky: slouží k aktivnímu odpočinku, přinášejí pozitivní citové zážitky, vedou ke sdružování lidí stejného zaměření a tím ke zkvalitňování mezilidských vztahů

- Sportovní činnosti

- jedinec získává příslušné dovednosti, rozvíjí rysy charakteru, pozitivní mezilidské vztahy, sport má význam pro duševní hygienu a pomáhá překlenout náročné období puberty

- Společenské činnosti

- besedy s přáteli, tanec, to přispívá k seberealizaci, k rozvíjení sociální interakci a komunikaci, vede k uspokojování společenských potřeb

- Přímé vzdělávání

- účast na vzdělávacích akcích, jazykových kurzech, studium, rekvalifikace, studium poskytuje hlubší poznání, zvyšuje kvalifikaci, napomáhá při sebepoznávání a duševní hygieně

- Veřejná činnost, společenská a politická aktivita
- Ostatní činnosti

H. W. Opaschowski uvádí podrobný přehled hlavních potřeb, analyzovaných z moderního výzkumu volného času, dovolené a zdraví, kterým vystihl aktuální požadavky člověka na konci 20. století:

- rekreace: potřeba zotavení, osvěžení, zdraví a dobrého pocitu
- kompenzace: potřeba vyrovnání, rozptýlení a potěšení
- edukace: potřeba poznání, učebního podněcování a dalšího vzdělávání
- kontemplace: potřeba klidu, pohody, rozjímání a sebevědomí
- komunikace: potřeba sdělení, kontaktu a družnosti
- integrace: potřeba společnosti, kolektivního vztahu a tvoření skupin
- participace: potřeba úcastenství, angažovanosti a sociálního sebepojetí
- enkulturace: potřeba kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě.⁶¹

⁶¹ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia spol. s r.o., 2001. 36 s. ISBN 80-86384.00.4.

Bílá kniha z roku 2002 uvádí tyto základní funkce trávení volného času v České republice:

- funkce výchovná
- funkce vzdělávací
- funkce kulturní
- funkce zdravotní
- funkce sociální
- funkce preventivní

5.1 Mládež a volný čas

Pojem volný čas definuje Pedagogický slovník jako čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Je to doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovanému práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku). Na výchovu a vzdělávání ve volném čase je zaměřena pedagogika volného času.⁶²

Kučerová hovoří o volném čase jako o určitém množství času vyplněné svobodnou volbou činností.⁶³

Z hlediska sportu je možné volný čas v souhrnu definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení, nikdy obavy či pocity úzkosti.“⁶⁴

⁶² PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995. 283 s. ISBN 80-7178-029-4.

⁶³ KUČEROVÁ, S. A KOL. *Texty ke studiu otázek výchovy*. Brno: Masarykova univerzita. 1994. 120 s. ISBN 80-210-0432-0

⁶⁴ SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum. 2000. 12 s. ISBN 80-246-0044-7.

Břetislav Hofbauer uvádí tuto definici volného času: Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší zážitky a uspokojení.⁶⁵

Základní funkcí volného času je odpočinek, zábava, aktivní soužití se sociálním prostředím, zájmová činnost a vzdělávání. U volného času je významná možnost seberealizace jedince.⁶⁶

To jak tráví dospívající volný čas je významný znak charakterizující jejich životní styl. Aktivita volného času odráží možnosti, zájmy cíle a hodnoty člověka.

Ve sféře volného času se rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.⁶⁷

V době kdy narůstá kriminalita mladistvých je pedagogické ovlivňování volného času významným činitelem při formování dětí a dospívajících v oblasti utváření hodnot a morálních vlastností. Odborníci se shodují, že dítě, které má svého koníčka a naplněný volný čas, nepodlehne tak snadno negativním asociálním vlivům. Je nutné obzvláště velkou skupinu mládeže inspirovat k aktivnímu a hodnotnému trávení volného času, je známo, že jaký styl v tomto období přijme jedinec za svůj, takový bude i v průběhu jeho následujícího života.

Jak uvádí, ve své publikaci Irena Slepíčková je nutné věnovat zvýšenou pozornost skupině dětí a mládeže, ta se nejvíce pohybuje v prostředí rodiny, školy a ve skupině svých vrstevníků. Na prvním místě je rodina, která má na jedince velký vliv. K vlivům rodiny se postupem doby připojují vlivy širšího sociálního prostředí jako je

⁶⁵ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 13 s. ISBN 80-7178-927-5.

⁶⁶ SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Masarykova univerzita, Brno. 1996. 16 s. ISBN 80-210-1274-9.

⁶⁷ SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. 131 s. ISBN 80-7229-040-8.

škola, kamarádi a různé organizace. Pokud má volný čas plnit pozitivní sociální funkci, musí společnost věnovat těmto vlivům pozornost.⁶⁸

V současnosti je volný čas a životní styl mládeže významně ovlivněn hromadnými sdělovacími prostředky. Hromadné sdělovací prostředky se dělí podle řady kritérií. Hovoříme o elektronických médiích a o tištěných médiích. Dominantní pozici má televize, je již řadu let na prvním místě aktivit ve volném čase mládeže.

Nové technologie způsobují to, že nelze v mnohých kritériích porovnávat současnou generaci mládeže s předchozími generacemi, prostě proto, že u mládeže dříve neexistovaly. Největší rozdíly jsou v oblasti informační technologií.⁶⁹

⁶⁸ SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum. 2000. 16 s. ISBN 80-246-0044-7.

⁶⁹ SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda Servis. 2004. 124 s. ISBN 80-86320-33-2.

Praktická část

6 Popis problematiky

Názory na téma hodnoty a hodnotové orientace slýchávám v současné době velice často. Při diskusi většinou není jednotný pohled na danou problematiku a názory na toto téma jsou velice odlišné. Proto mne k výběru tématu tohoto výzkumu motivovala potřeba ujasnit si hodnotovou orientaci v konkrétním vzorku respondentů. Hodnotová orientace dnešní mládeže je v poslední době rovněž předmětem výzkumu řady odborníků. U nás jsou to nejznámější výzkumy Petra Saka, který se danou problematikou zabývá dlouhodobě.

Cíle praktické části BP

Cílem výzkumu je analýza pomocí dotazníkového šetření hodnotové orientace středoškolské a vysokoškolské mládeže a hledání souvislostí a preferencí hierarchie hodnot sledovaných skupin mládeže. Zajímají nás rozdíly mezi hodnotami středoškolské a vysokoškolské mládeže. Chceme zjistit, jaké hodnoty mládež uznává, zda a jaký má životní cíle, jaké má problémy, jakých povahových vlastností si cení nejvíce. Další z cílů je zjistit, které osoby jsou mládeži nejbližší a které jsou pro ně autoritou.

Metody výzkumu

Pro výzkum v praktické části bakalářské práce jsem použila dotazníkového šetření. Jedná se o nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Respondenti vyplňovali dotazník samostatně a anonymně. Použití dotazníku jako výzkumné sondy mělo určité výhody a to hlavně možnost oslovit velký počet respondentů a získat tak velké množství dat v relativně krátkém čase.

Dle E. Novotné⁷⁰ je dotazník formulář, který je určen k zaznamenávání odpovědí respondentů, může se jednat o metodiku dotazníku nebo rozhovoru. Formulář dotazníku je buď individuální, nebo hromadný.

Předpoklady BP

- 1) Lze předpokládat, že hodnotová orientace studentů středních a vysokých škol bez ohledu na pohlaví bude odlišná, bude vykazovat významné odlišnosti.
- 2) Předpokládám, že existuje rozdíl mezi sledovanými skupinami mládeže v jejich názorech na dnešní mládež.
- 3) Lze předpokládat, že studenti středních a vysokých škol pojmenují stejný klíčový problém svého života.
- 4) Lze předpokládat, že nebude rozdíl mezi středoškolskou a vysokoškolskou mládeží ve vnímání životních situací, které označují pro sebe jako významné.
- 5) Lze předpokládat, že bude rozdíl ve vnímání vztahu k autoritě mezi studenty středních a vysokých škol.

Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumu se zúčastnili studenti třetího a čtvrtého ročníku středních škol různého zaměření a studenti prvního a druhého ročníku vysokých škol. Zkoumaný soubor tvořili studenti Gymnázia Česká ul. v Českých Budějovicích, Obchodní akademie v Českých Budějovicích, Střední odborné školy ochrany životního prostředí ve Veselí nad Lužnicí a studenti školy Centrum odborné přípravy se zaměřením na strojírenství a počítačovou grafiku v Sezimově Ústí. Druhým zkoumaným vzorkem byli studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

⁷⁰ NOVOTNÁ, Eliška. *Lokální ankety*. Praha: Economica, 2008. 55 s. ISBN 80-245-0829-X

Věk respondentů byl od 16 do 24 let. Celkový počet respondentů a správně vyplněných dotazníků byl 200. Z toho 100 středoškolských a 100 vysokoškolských studentů. Na zpracování dotazníku měli respondenti 2 týdny. Dotazníky byly předkládány pomocí studentů a vyučujících profesorů. Reakce studentů a přístup ke sběru dat byl celkem pozitivní. Počet chlapců a dívek, kteří odevzdali správně vyplněný dotazník, není vyrovnaný. Výzkumu se zúčastnilo 121 dívek a 79 chlapců.

Tabulka č. 1: Charakteristika výzkumného vzorku

RESPONDENTI	CHLAPCI	DÍVKY	SOUHRN	%
VŠ	33	67	100	50
SŠ	46	54	100	50
celkem	79	121	200	100
%	39,5	60,5	100	

6.1 Vyhodnocení dílčích výsledků u středoškolské mládeže

Zjištění životního cíle mládeže.

- 1) Každý z nás má v životě určitě nějaký cíl, který si více či méně uvědomuje. Zkuste se zamyslet, co by mohlo být tím cílem, ať se jedná o blízkou budoucnost či cíl životní.

Tabulka č. 2: Hodnocení životních cílů u středoškolských studentů

ŽIVOTNÍ CÍL	FREKVENCE ODPOVĚDÍ	%
dobrá práce	58	34,6
rodina	44	26,1
vzdělání	40	23,8
majetek	12	7,2
cestování	8	4,8
spokojený život	6	3,5
Celkem	168	100 %

U této otázky byla možná vícečetná odpověď a studenti neměli na výběr žádné nabízené varianty, odpovědi uváděli podle sebe a přesto u většiny respondentů byla na prvním místě odpověď „dobrá práce“ (58 odpovědí), společná „se založením rodiny“ (44 odpovědí) nebo „dosažením dobrého vzdělání“ (40 odpovědí). Další z cílů studenti uvedli „mít velký majetek“ (12 odpovědí), „cestovat“ (8 odpovědí) a „spokojený život“ (6 odpovědí). Jiné cíle studenti neuvedli.

Zjištění typických vlastností dnešní mládeže.

2) Jak byste charakterizoval(a) dnešní mládež? Vyberte, co je pro Vaše vrstevníky typické.

Tabulka č. 3: Hodnocení mládeže z pohledu středoškolských studentů

CHARAKTERISTIKA MLÁDEŽE	FREKVENCE ODPOVĚDÍ	%
zkažená	50	12,1
stejná jako u předchozí generace	6	1,4
agresivní	28	6,8
vyspělejší	36	8,6
je obrazem naší společnosti	36	8,6
vzdělaná	6	1,4
nevychovaná	48	11,6
drzá	46	11
líná	64	15,4
neuznává autority	48	11,5
optimistická	20	4,9
bezstarostná	28	6,7
celkem	416	100%

U této otázky byly nabídnuté možnosti charakteristik dnešní mládeže, opět zde byla možná vícenásobná odpověď. Většinou byla charakterizována jako „líná“ (64 odpovědí), následovala odpověď „zkažená“ (50 odpovědí) a „nevychovaná“ (48 odpovědí). Pouze 6krát uvedli studenti možnost „vzdělaná“ a „stejná jako u předchozí generace“.

Zjištění významnosti hodnot.

3) Jak jsou pro Vás osobně nejvíce důležité tyto hodnoty?

Tabulka č. 4: Názor středoškolských studentů na hierarchické uspořádání hodnot

HODNOTY	NEJVĚTŠÍ VÝZNAM	NEJMENŠÍ VÝZNAM
život v míru	36	2
bezpečnost národa	32	2
moje osobní svoboda	46	1
můj zdravotní stav	43	1
láska	39	3
uznání dospělých	24	4
vztah s matkou	42	0
vztah s otcem	37	8
vztah se sourozencem	39	2
být fyzicky krásný	17	9
vydělávat hodně peněz	27	2
mít velký majetek	16	12
mít práci, která by mě bavila	45	1
užívat si života	40	2
partnerský vztah, rodina, děti	38	3
zdravé životní prostředí	32	4
vzdělání	28	6
charita, pomoc ostatním	32	11
společenská prestiž	19	13
náboženství, víra v Boha	3	33
poznávat pravdu, hájit ji	30	3
politicky se angažovat	3	41
je důležité, co si o mě myslí ostatní	11	18
přátelství	43	2

Na otázku významnosti hodnot byla přiřazena největší důležitost „*osobní svoboda*“ (46 hlasů), „*mít v životě práci, která by mě bavila*“ (45 hlasů) a „*zdravotní stav*“ (43 hlasů) a „*přátelství*“ (43 hlasů). Naopak nejmenší význam mají studentů hodnoty „*politická angažovanost*“ (41 hlasů), „*náboženství a víra v Boha*“ (33 hlasů) a „*to, co si o mě myslí ostatní*“ (18 hlasů).

Zjištění povahových vlastností nejvíce ceněných.

4) Jakých povahových vlastností si ceníte nejvíce?

Tabulka č. 5: Nejlépe ceněné povahové vlastnosti

POVAHOVÉ VLASTNOSTI	FREKVENCE	%
poctivost	58	18,6
laskavost	50	16,1
zodpovědnost	44	14,1
veselost	42	13,4
ochota	28	9
přívětivost	26	8,3
intelekt	24	7,7
sebekontrola	22	7,1
logika	18	5,7
celkem	312	100%

Povahové vlastnosti, které jsou u mládeže nejvíce ceněny jsou „*poctivost*“ (58 hlasů), „*laskavost*“ (50 hlasů) a „*zodpovědnost*“ (44 hlasů) a „*veselost*“ (42 hlasů).

Tabulka č. 6: Nejhůře ceněné povahové vlastnosti

POVAHOVÉ VLASTNOSTI	FREKVENCE	%
svobodomyslnost	21	21
poslušnost	20	20
čistota	15	15
ctížádostivost	12	12
fantazie	11	11
shovívavost	9	9
intelekt	6	6
přívětivost	6	6
celkem	100	100 %

Mě nejvíce překvapil výsledek nejhůře ceněných vlastností a to „svobodomyslnost“ (21 hlasů), „poslušnost“ (20 hlasů) a „čistota“ (15 hlasů).

Zjištění největší autority mládeže.

5) Vyberte z následující nabídky, kdo je nebo byl ve Vašem životě největší autoritou.

Tabulka č. 7: Autorita středoškolské mládeže

AUTORITA	FREKVENCE	%
otec	28	28
matka	27	27
dědeček	18	18
babička	8	8
učitel	4	4
sportovec	6	6
umělec	5	5
politik	2	2
nikdo	2	2
celkem	100	100 %

Největší autoritou pro dnešní mládež je „otec (28 hlasů)“ a „matka“ (27 hlasů). Na třetím nejčastějším místě byl označen „dědeček“ (18 hlasů). Pouze čtyři respondenti označili za autoritu „učitele“ a jen dvakrát byla označena odpověď „nikdo“.

Zjištění vztahů v rodině.

6) Jak byste označil(a) vztahy ve Vaší rodině?

Tabulka č. 8: Situace v rodině středoškolské mládeže

VZTAHY V RODINĚ	FREKVENCE
dobré	46
výborné	30
občasné problémy	18
velmi špatné	6

Vztahy v rodině respondentů jsou uváděny jako „dobré“ (46 odpovědí) a „výborné“ (30 odpovědí). Šest respondentů označilo vztahy ve své rodině za „velmi špatné“.

Zjištění kladných nebo záporných vlivů životních situací.

7) Jak Vás ve Vašem životě ovlivnily následující situace.

Tabulka č. 9: Situace, které ovlivnily život středoškolské mládeže

ŽIVOTNÍ SITUACE	POZITIVNÍ VLIV	NEGATIVNÍ VLIV
volnočasové aktivity	84	0
přijetí na školu	84	8
cesta do zahraničí	36	4
přestěhování na jiné bydliště	30	20
zklamání nebo zrada blízké osoby	4	82
hledání a nalezení Boha	10	6
aktivní sportování	64	8
zkušenost s první láskou	38	34
rodičovská výchova	92	2
neshody v rodině	2	54
prodělaná nemoc	10	36
přátelství	92	2
četba knih	66	4
příjem informací z médií	32	8
první seznámení s internetem	62	4
časté užívání alkoholu	32	14
užití drogy	10	12

Na tuto otázku respondenti zcela jednoznačně odpověděli a to 92 hlasy, že je nejvíce pozitivně ovlivnili „*rodiče*“ a „*přátelství*“, dále „*volnočasové aktivity*“ (84 hlasů) a „*přijetí na školu*“ (84 hlasů). Zajímavé zjištění pro mě bylo to, že na třetím místě se objevil kladný vliv „*knihy*“ (66 hlasů) na mládež. Naopak největší negativní vliv dle respondentů má „*zklamání nebo zrada blízké osoby*“ kterou označili celkem 82 hlasy a „*neshody v rodině*“ (54 hlasů). Již v tomto věku má na dosavadní život negativní vliv „*prodělaná nemoc*“ (36 hlasů), jejíž uvedení skončilo na místě třetím.

Zjištění, co považuje mládež za svůj největší problém.

8) Co považujete za svůj současný největší problém.

Tabulka č. 10: Klíčový problém života mladých

PROBLÉM	FREKVENCE	%
citový život	48	28
sexuální život	20	11,7
peníze	29	17
situace v rodině	6	3,5
škola, studium	60	35
kamarádi	4	2,4
alkohol, drogy	0	0
žádný	4	2,4
celkem	171	100 %

U této otázky byla opět možná vícečetná odpověď. Údaje o hlavních životních problémech mládeže uvádí, že mladí lidé mají dva hlavní problémy. Na prvním místě je to „škola a s tím spojené studijní problémy“ (60 odpovědí), na druhém místě „citový život“ (48 odpovědí). „Finanční problémy“ s 29 hlasy jsou uvedeny na místě třetím. Další problémy jsou sexuální život, situace v rodině a kamarádi. Nikdo z dotázaných neuvedl jako problém alkohol a drogy a pouze čtyřikrát studenti tvrdili, že nemají žádný problém.

Zjištění nejbližších osob při řešení problémů mládeže.

9) Komu se nejvíce svěřujete, popř. radíte s uvedenými problémy.

Tabulka č. 11: Nejbližší osoba v dosavadním životě středoškolské mládeže

AKTIVITA	MATKA	OTEC	DĚDA	BABIČKA	SOUROZENEC	UČITEL TRENÉR	KAMARÁD/KA	PŘÍTEL/ KYNĚ
správná životospráva	56	10	0	0	4	4	30	18
možnost výdělku	56	38	0	0	12	4	34	16
výběr budoucího povolání	74	44	2	6	18	8	24	28
sexuální život	8	2	0	0	4	0	48	44
názor na peníze	44	30	2	2	16	0	54	18
problémy ve škole	50	20	0	2	18	4	42	28
s první láskou	18	2	0	2	8	0	48	8
o životě	58	18	2	4	4	0	22	26
vztahy s kamarády	42	0	0	2	20	0	52	38
o svých zájmech	48	26	4	6	24	0	72	46
názory na náboženství	22	6	4	4	2	6	38	18
ekologie	22	8	4	4	2	18	24	12
o své budoucnosti	74	40	6	10	18	6	40	38
o zdraví	76	24	2	6	8	2	20	30
finanční problémy	58	24	2	4	12	2	28	22
o sportovních výsledcích	30	30	10	8	20	12	48	26

Z následující tabulky je zřejmé, že pro mladé lidi jsou nejbližší osoby pro komunikaci a řešení svých problémů „matka“ a „kamarádi“. Matka je nejdůležitější při komunikaci v otázkách správné životosprávy, možnost výdělku, výběru budoucího povolání, řešení problémů ve škole, o životě, své budoucnosti, o zdravotních problémech a při řešení finančních problémů.

Kamarád nebo kamarádka jsou důležitými osobami při komunikaci o svých zájmech a sportovních výsledcích, svěřování se s názory a problémy se sexuálním životem, problémy finanční, zkušenosti s první láskou, řeší s nimi názory na náboženství a ekologii. S otcem nejvíce mladí lidé řeší otázky výběru budoucího povolání, svou budoucnost a

možnost výdělků. S učitelem nejvíce diskutují o otázkách ekologie, ale pouze studenti se zaměřením na ochranu životního prostředí. Na dalších místech jsou sportovní výsledky a výběr budoucího povolání.

6.2 Vyhodnocení dílčích výsledků u vysokoškolské mládeže.

Zjištění životního cíle mládeže.

- 1) Každý z nás má v životě určitě nějaký cíl, který si více či méně uvědomujete. Zkuste se zamyslet, co by mohlo být tím cílem, ať se jedná o blízkou budoucnost či cíl životní.

Tabulka č. 12: Hodnocení životních cílů vysokoškolské mládeže

ŽIVOTNÍ CÍL	FREKVENCE ODPOVĚDÍ	%
dobrá práce	42	26,4
rodina	20	12,6
vzdělání	68	42,8
majetek	9	3,8
cestování	8	5
spokojený život	12	7,6
celkem	159	100 %

U této otázky byla možná vícečetná odpověď. Na otázku jaký životní cíl mají, byla na prvním místě odpověď „vzdělání“ (68 hlasů), u většiny z nich byla odpověď společná se „založením rodiny“ (20 hlasů), na druhém místě zněla odpověď „dobrá práce“ (42 hlasů).

Zjištění typických vlastností dnešní mládeže.

- 2) Jak byste charakterizoval(a) dnešní mládež? Vyberte, co je pro Vaše vrstevníky typické.

Tabulka č. 13: Hodnocení mládeže z pohledu vysokoškolské mládeže

CHARAKTERISTIKA MLÁDEŽE	FREKVENCE ODPOVĚDÍ	%
zkažená	44	7
stejná jako u předchozí generace	28	4,5
agresivní	26	4,2
vyspělejší	66	10,6
je obrazem naší společnosti	49	7,9
vzdělaná	21	3,4
nevychovaná	62	10
drzá	69	11,1
líná	61	9,8
neuznává autority	75	12
optimistická	52	8,3
bezstarostná	70	11,2
celkem	623	100 %

Charakteristika dnešní mládeže podle svých vrstevníků byla nadpoloviční většinou charakterizována jako „*ta, co neuznává autority*“ (75 hlasů), následovala odpověď „*bezstarostná*“ (70 hlasů) a „*drzá*“ (69 hlasů). Na posledním místě byla uvedena odpověď „*vzdělaná*“ (21 hlasů) a „*agresivní*“ (26 hlasů).

Zjištění významnosti hodnot.

3) Jak jsou pro Vás osobně nejvíce důležité tyto hodnoty.

Tabulka č. 14 Názor vysokoškolských studentů na hierarchické uspořádání hodnot

život v míru	56	12
bezpečnost národa	52	20
moje osobní svoboda	71	16
můj zdravotní stav	73	8
láska	69	4
uznání dospělých	41	11
vztah s matkou	57	7
vztah s otcem	60	12
vztah se sourozencem	62	17
být fyzicky krásný	12	29
vydělávat hodně peněz	49	11
mít velký majetek	25	30
mít práci, která by mě bavila	79	0
užívat si života	60	5
partnerský vztah, rodina, děti	70	3
zdravé životní prostředí	69	2
vzdělání	62	4
charita, pomoc ostatním	24	18
společenská prestiž	19	13
náboženství, víra v Boha	15	35
poznávat pravdu, hájit ji	40	5
politicky se angažovat	2	58
je důležité, co si o mne myslí ostatní	23	24
přátelství	71	2

Na otázku významnosti hodnot má největší význam pro mládež „*mít v životě práci, která by mě bavila*“ (79 hlasů) a „*zdravotní stav*“ (73 hlasů), dále „*osobní svoboda*“ (71 hlasů) a „*přátelství*“ (71 hlasů).

Naopak nejmenší význam mají „*politická angažovanost*“ (58 hlasů), „*náboženství a víra v Boha*“ (35 hlasů) a „*to, co si o mě myslí ostatní*“ (24 hlasů).

Zjištění povahových vlastností nejvíce ceněných dnešní mládeží.

1) Jakých povahových vlastností si ceníte nejvíce.

Tabulka č. 15: Nejlépe ceněny povahové vlastnosti

POVAHOVÉ VLASTNOSTI	FREKVENCE	%
veselost	78	14
přívětivost	77	13
zodpovědnost	77	13
laskavost	73	9
poctivost	61	12
sebekontrola	60	11
ochota	58	10
odvaha	55	9,4
ctižádostivost	51	8,6
celkem	590	100 %

Povahové vlastnosti, které jsou u mládeže nejvíce ceněny, jsou „*veselost*“ (78 hlasů), „*přívětivost*“ (77 hlasů) a „*zodpovědnost*“ (77 hlasů) a „*laskavost*“ (73 hlasů).

Tabulka č. 16: Nejhůře ceněny povahové vlastnosti

POVAHOVÉ VLASTNOSTI	FREKVENCE	%
svobodomyslnost	42	22,3
poslušnost	40	21,2
ctižádostivost	24	12,8
čistota	24	12,8
fantazie	22	11,7
intelekt	18	9,6
shovívavost	18	9,6
celkem	188	100 %

Nejhůře z ceněných vlastností dopadly „svobodomyslnost“ (42 hlasů), „poslušnost“ (40 hlasů), „ctižádostivost“ a „čistota“ (24 hlasů).

Zjištění největší autority mládeže.

5) Vyberte z následující nabídky, kdo je nebo byl ve Vašem životě největší autoritou.

Tabulka č 17: Autorita vysokoškolské mládeže

AUTORITA	FREKVENCE	%
otec	29	29
matka	27	27
dědeček	14	14
babička	13	13
učitel	10	10
sportovec	0	0
umělec	0	0
politik	0	0
nikdo	7	7
celkem	100	100 %

Na otázku kdo je Vaší největší autoritou označilo nejvíce respondentů jako autoritu „otce“ (29 odpovědí), s minimálním rozdílem na druhém místě označili „matku“ (27 odpovědí). Na třetím nejčastějším místě byl označen „dědeček“ (14 odpovědí). Pouze deset respondentů označilo za autoritu „učitele“. Sportovce, umělce a politika neoznačil jako autoritu nikdo z dotázaných.

Zjištění vztahů v rodině.

8) Jak byste označil(a) vztahy ve Vaší rodině?

Tabulka č. 18: Vztahy v rodině vysokoškolské mládeže

VZTAHY V RODINĚ	FREKVENCE
dobré	22
výborné	39
občasné problémy	34
velmi špatné	5
celkem	100

Vztahy v rodině respondentů vysokoškoláků jsou uváděny jako „výborné“ (39 odpovědí). Těsně za nimi však uvedli respondenti „občasné problémy“ (34 odpovědí). Pět dotázaných má vztahy v rodině „velmi špatné“.

Zjištění kladných nebo záporných vlivů životních situací.

9) Jak Vás ve Vašem životě ovlivnily následující situace.

Tabulka č. 19: Vnímání životních situací.

ŽIVOTNÍ SITUACE	POZITIVNÍ VLIV	NEGATIVNÍ VLIV
volnočasové aktivity	79	0
přijetí na školu	81	0
cesta do zahraničí	33	0
přestěhování na jiné bydliště	25	17
zklamání nebo zrada blízké osoby	19	91
hledání a nalezení Boha	18	0
aktivní sportování	80	0
zkušenost s první láskou	36	39
rodičovská výchova	87	6
neshody v rodině	18	76
prodělaná nemoc	12	41
přátelství	85	0
četba knih	48	0
příjem informací z médií	21	19
první seznámení s internetem	64	8
časté užívání alkoholu	20	35
užití drogy	0	29

Na tuto otázku respondenti zcela jednoznačně odpověděli a uvedli, že je nejvíce pozitivně ovlivnili „*rodiče a jejich výchova*“ (87 hlasů) a „*přátelství*“ (85 hlasů), dále „*přijetí na školu, kterou právě studuji*“ (81 hlasů). Na čtvrtém místě se objevil kladný vliv „*aktivního sportu*“ (80 hlasů). Naopak největší negativní vliv dle respondentů má „*zklamání nebo zrada blízké osoby*“ (91 odpovědí) a „*neshody v rodině*“ (76 odpovědí). Na dosavadní život má na třetím místě negativní vliv „*prodělaná nemoc*“ (41 odpovědí). Na pátém a šestém místě skončilo „*časté užívání alkoholu a užití drogy*“ (35 a 29 odpovědí).

Zjištění, co považuje mládež za svůj největší problém.

8) Co považujete za svůj současný největší problém?

Tabulka č. 20: Největší problém současné vysokoškolské mládeže

PROBLÉM	FREKVENCE
citový život	39
sexuální život	0
peníze	57
situace v rodině	12
škola, studium	9
kamarádi	15
alkohol, drogy	13
žádný	4

Údaje o hlavních životních problémech vysokoškolské mládeže uvádí, že mladí lidé mají dva hlavní problémy. Na prvním místě to jsou „*finanční problémy*“ (57 odpovědí), druhým problémem je „*citový život*“ (39 odpovědí). „*Kamarádi*“ (15 odpovědí) jsou uvedeny na místě třetím. Za další problémy uvedli alkohol a drogy a situace v rodině. Nikdo z dotázaných neuvedl jako problém sexuální život a pouze čtyřikrát uvedli, že nemají žádný problém.

Zjištění nejbližších osob při řešení problémů mládeže.

9) Komu se nejvíce svěřujete, popř. radíte s uvedenými problémy.

Tabulka č. 21: Nejbližší osoby v životě vysokoškolské mládeže

AKTIVITA	MATKA	OTEC	DĚDA	BABIČKA	SOUROZENEC	UČITEL TRENÉR	KAMARÁD/KA	PŘÍTEL/ KYNĚ
správná životospráva	74	6	3	-	4	19	35	6
možnost výdělku	48	49	-	-	2	-	46	23
výběr budoucího povolání	50	58	-	3	24	3	27	43
sexuální život	3	2	-	-	16	-	51	49
názor na peníze	45	46	4	8	17	-	20	28
problémy ve škole	51	46	-	-	17	-	34	17
s první láskou	15	3	2	2	21	-	29	2
o živobytí	62	49	-	-	2	-	-	40
vztahy s kamarády	14	2	-	2	28	-	46	39
o svých zájmech	37	40	2	6	25	3	45	40
názory na náboženství	42	4	2	4	4	-	42	4
ekologie	3	3	2	4	8	5	10	8
o své budoucnosti	53	48	2	2	21	-	21	26
o zdraví	85	26	-	2	2	-	-	26
finanční problémy	45	48	-	-	6	-	22	31
o sportovních výsledcích	5	17	-	-	10	5	14	17

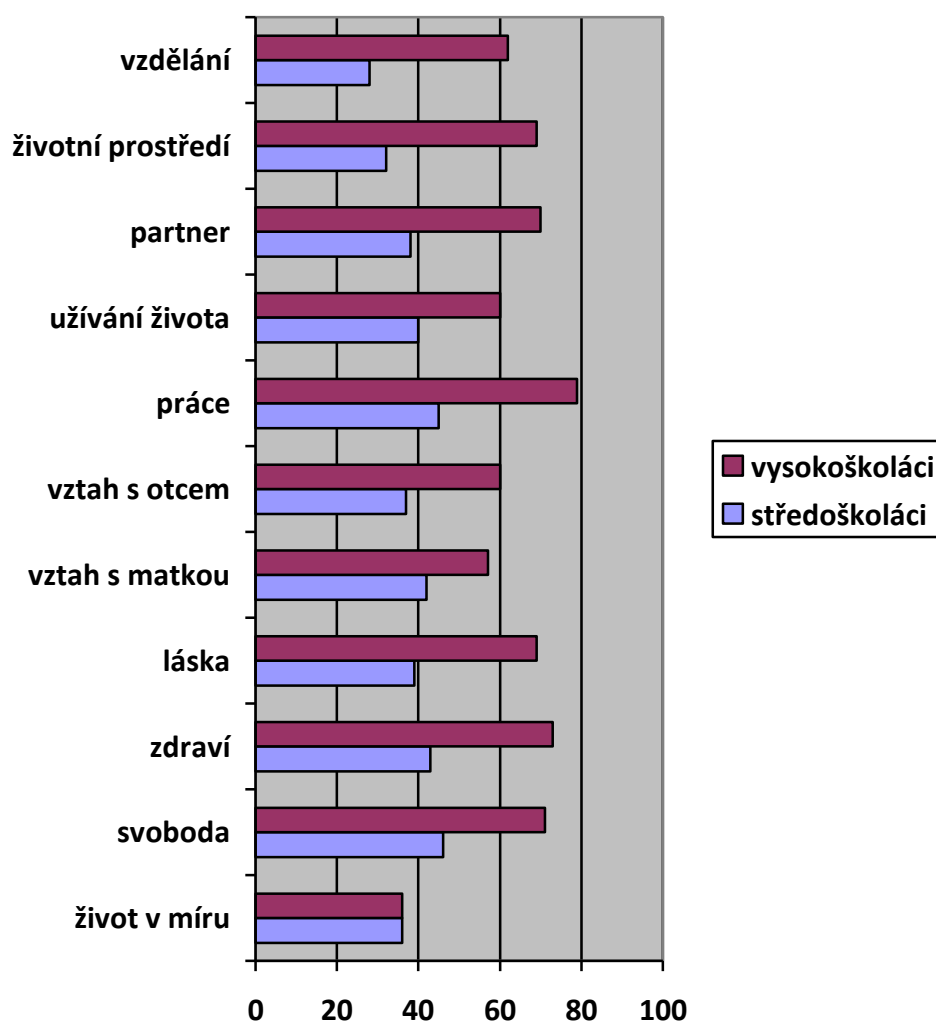
Pro vysokoškolskou mládež jsou nejbližší osoby pro komunikaci a řešení svých problémů „matka a „kamarádi“. Matka je nejdůležitější při řešení zdravotních problémů, při komunikaci v otázkách správné životosprávy, řešení problémů ve škole, o živobytí, své budoucnosti. Kamarád nebo kamarádka jsou důležitými osobami při řešení svých problémů v sexuálním životě, při diskusi o svých zájmech, zkušenosti s první láskou, řeší s nimi názory na náboženství a ekologii. S otcem nejvíce mladí lidé řeší otázky výběru budoucího povolání, finanční problémy a možnost výdělku. S učitelem nebo trenérem nejvíce diskutují o otázkách správné životosprávy. Oproti středoškolské mládeži se daleko ve větší míře svěřují a řeší problémy se svým přítelem či přítelkyní. Je to hlavně v oblasti sexuálního života, výběru budoucího povolání a živobytí, a také diskutují o svých zájmech.

6.3 Vyhodnocení výsledků souvisejících s předpoklady práce

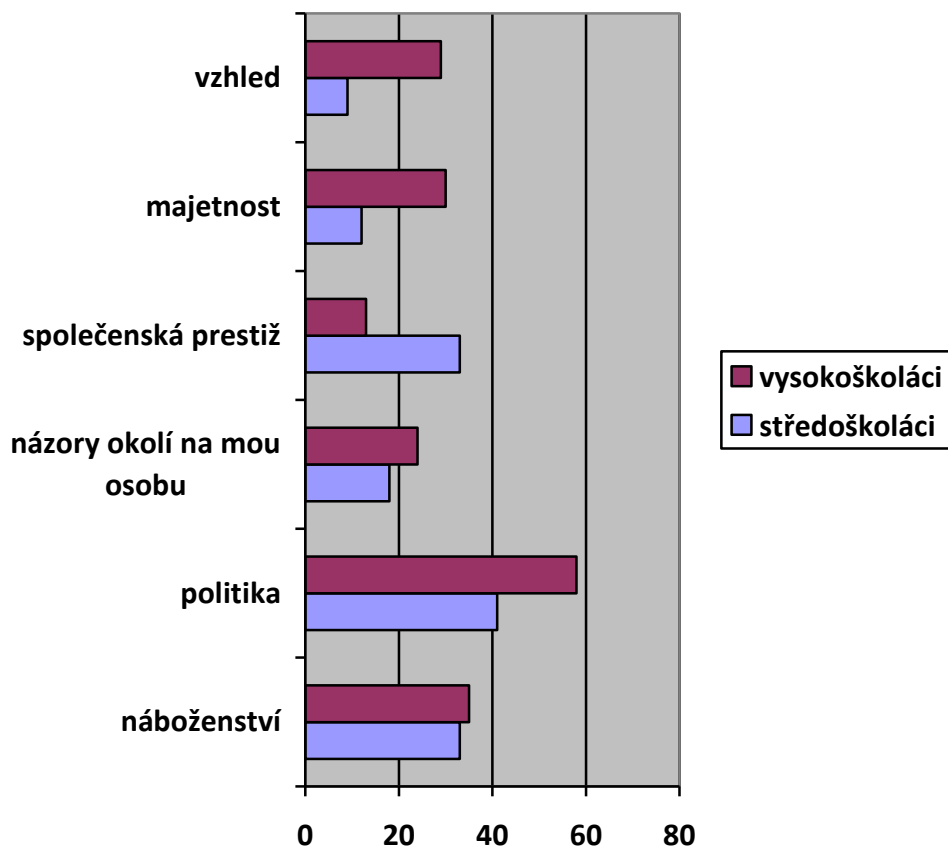
Předpoklad 1:

Lze předpokládat, že hodnotová orientace studentů středních a vysokých škol bez ohledu na pohlaví bude odlišná, bude vykazovat významné odlišnosti.

Graf č. 2: Hodnotová orientace středoškolské a vysokoškolské mládeže – nejlépe ceněné vlastnosti

Graf č. 3: Hodnotová orientace středoškolské a vysokoškolské mládeže – nejhůře ceněné vlastnosti.

Dle výsledků uvedených v grafu č. 2 a 3 je zřejmé, že pro středoškolskou mládež je nejdůležitější hodnotou osobní svoboda, kterou označilo 46 respondentů, 45krát studenti označili pojem „mít práci, která by mě bavila“ a pro 43 respondentů je důležitý zdravotní stav a přátelství. Vysokoškoláci přikládali daleko větší význam hodnotám mít práci, která by mě bavila, tuto variantu označilo 79 respondentů, dále kladou význam ve zdraví, zdravotnímu stavu, ten označilo 73 dotázaných, následovaly hodnoty přátelství, osobní svoboda a partnerský vztah a rodina. Velké rozdíly byly v důležitosti vzdělání, které označilo 62 vysokoškoláků, ale pouze 28 středoškoláků.

U hodnot nejmenšího významu nebyly velké rozdíly mezi středoškolskou a vysokoškolskou mládeží. Nejmenší význam mají politická angažovanost, náboženství a víra v Boha a to, co si o mě myslí ostatní.

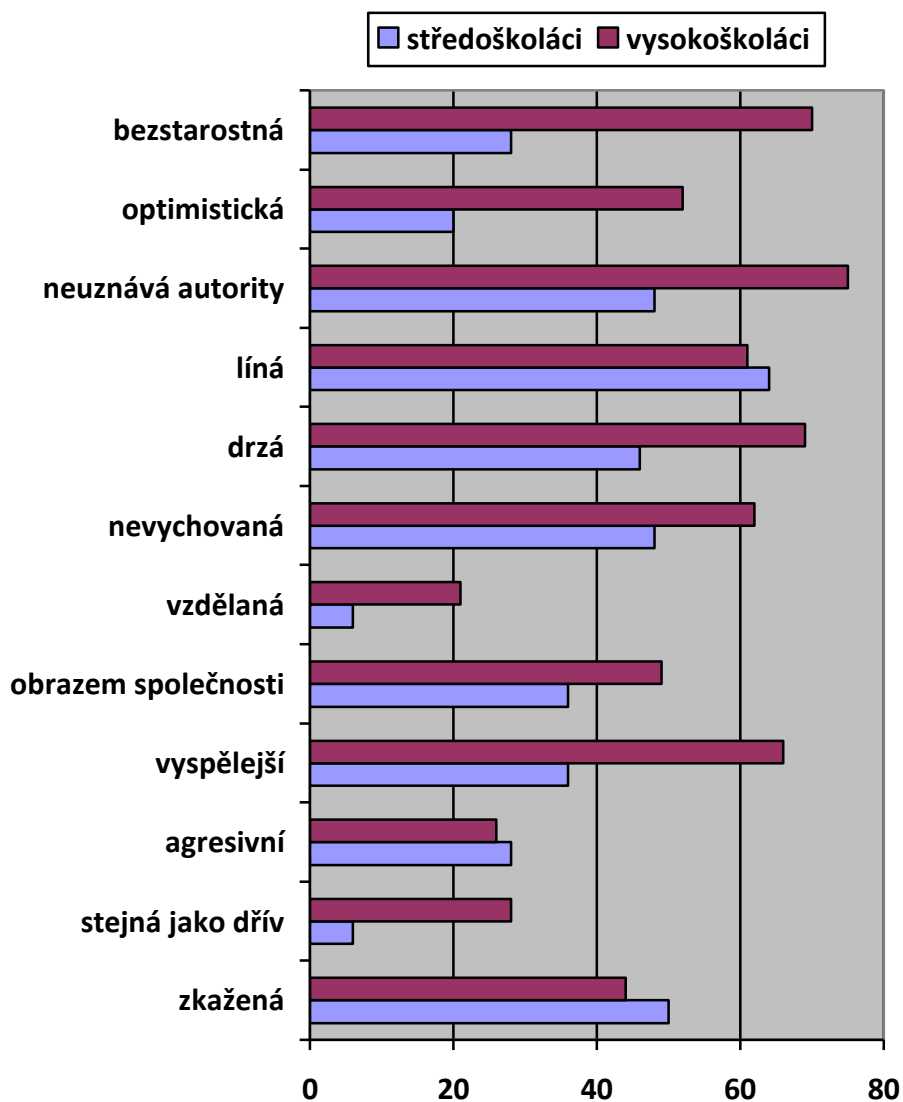
Vzhledem k velkým rozdílům u největší významnosti hodnot konstatuji, že:

Předpoklad č. 1 byl potvrzen.

Předpoklad 2:

Předpokládám, že existuje rozdíl mezi sledovanými skupinami mládeže v jejich názorech na dnešní mládež.

Graf č. 4: Názor na dnešní mládež očima svých vrstevníků.

Z tohoto grafu jsou zřejmé velké rozdíly v hodnocení dnešní mládeže a to především u charakteristik „*vyspělejší*“, „stejná jako u předchozí generace“, „*bezstarostná*“ a ta co „*neuznává autority*“. Tyto vlastnosti přiřazovali dnešní mládeži více vysokoškolští studenti.

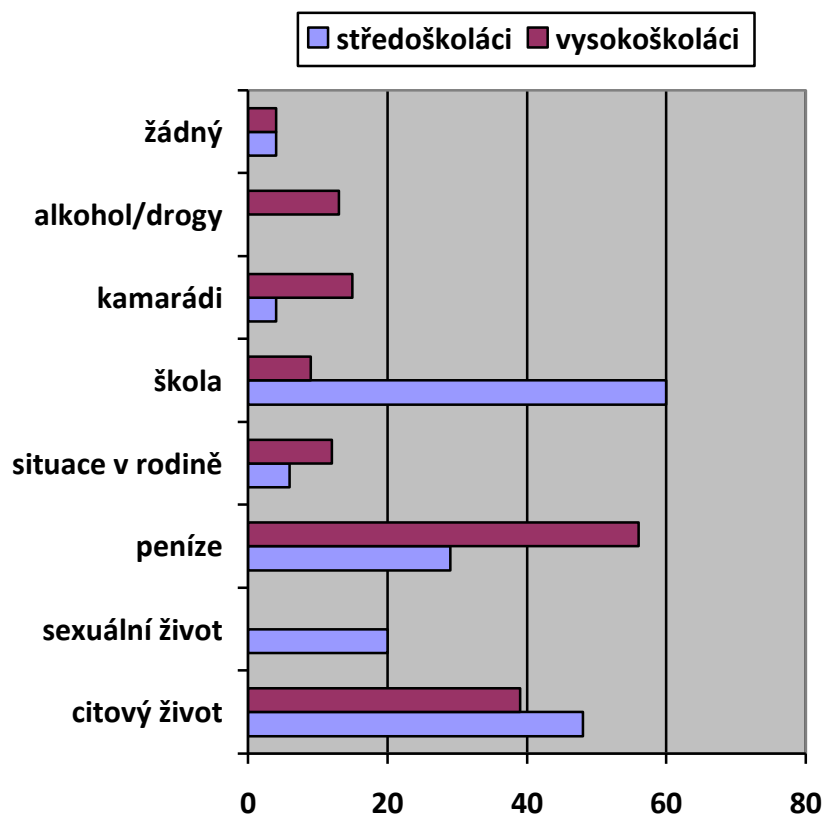
Minimální rozdíly a tedy v podstatě shoda v názorech na dnešní mládež byly u vlastností „*zkažená*“, „*optimistická*“ a „*líná*“.

Předpoklad č. 2 tedy nebyl potvrzen.

Předpoklad č. 3

Lze předpokládat, že studenti střední školy a studenti vysoké školy pojmenují stejný klíčový problém svého života.

Graf č. 5: Současný problém středoškolské a vysokoškolské mládeže

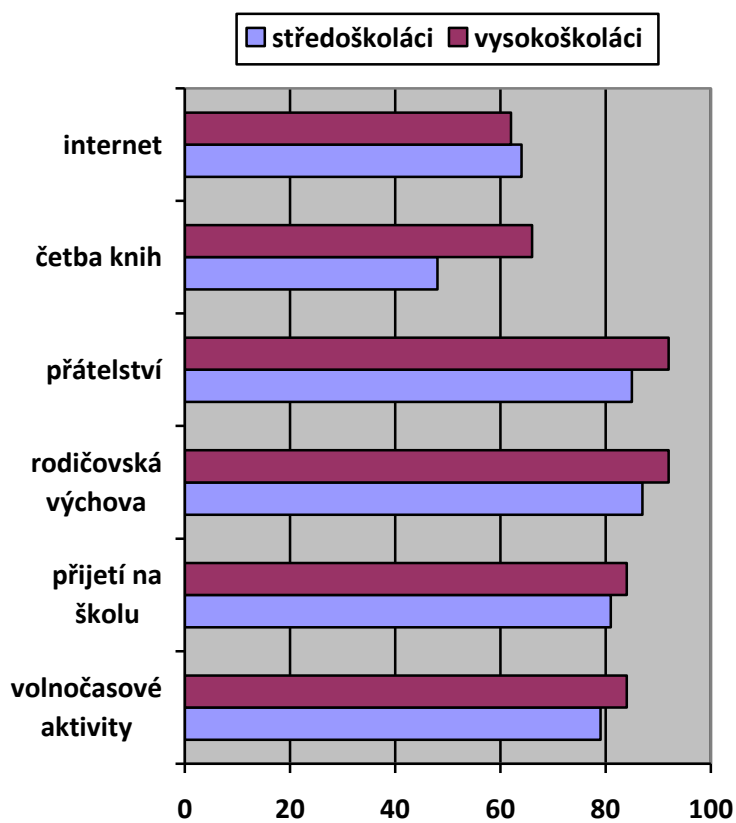
Na základě vyhodnocení výsledků v dotazníku jsme zjistili, že pro středoškolskou mládež je většinou hlavním problémem škola, tu uvedlo celkem 60 respondentů. Může to být z důvodu, že většina středoškolských respondentů má před maturitou. Další významnou kategorií je citový život a finanční situace. Naopak studijní problémy nejsou pro vysokoškoláky v podstatě žádným problémem. Pro vysokoškolskou mládež je hlavním problémem finanční situace, citový život a kamarádi. Dalším rozdílem je užití alkoholu a drogy, která je u vysokoškoláků uvedena 7krát, ale středoškoláci tento problém neuvedli ani v jenom případě. 20 respondentů středoškolské mládeže uvedlo za svůj problém sexuální život, na rozdíl od vysokoškolské mládeže, která tento problém neuvedla ani v jednom případě.

Předpoklad č. 3 nebyl tedy potvrzen.

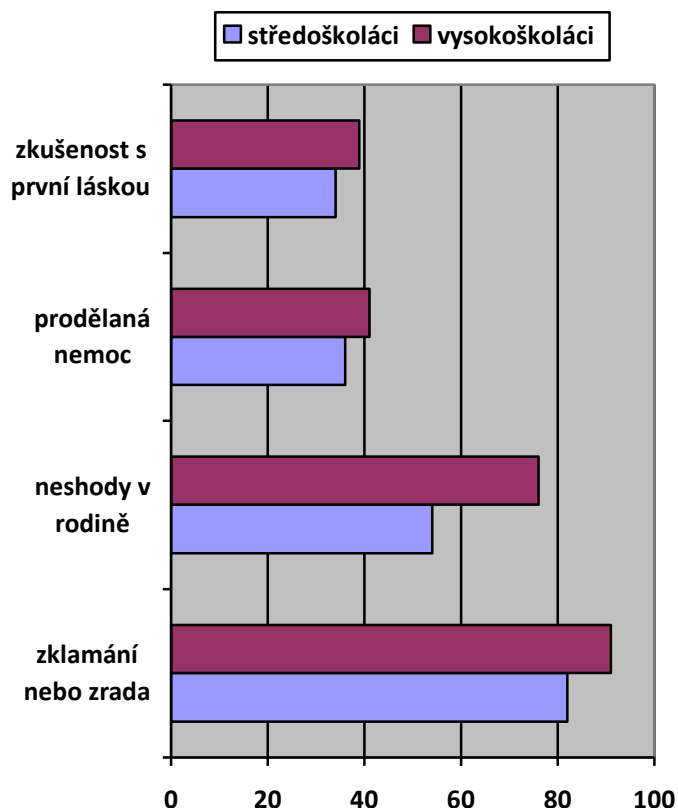
Předpoklad č. 4

Lze předpokládat, že nebude rozdíl mezi středoškoláky a vysokoškoláky ve vnímání situací, které je ovlivnily.

Graf č. 6: Pozitivní vliv na životní situace

Graf č. 7: Negativní vliv na životní situace

Při zjišťování kladů a záporů vlivu na určité životní situace označili shodně studenti střední i vysoké školy, že je nejvíce pozitivně ovlivnila rodičovská výchova a prožité přátelství, dále shodně uvedli kladný vliv přijetí na školu, kterou právě studují a dobrý vliv na ně mají také volnočasové aktivity a seznámení se s internetem.

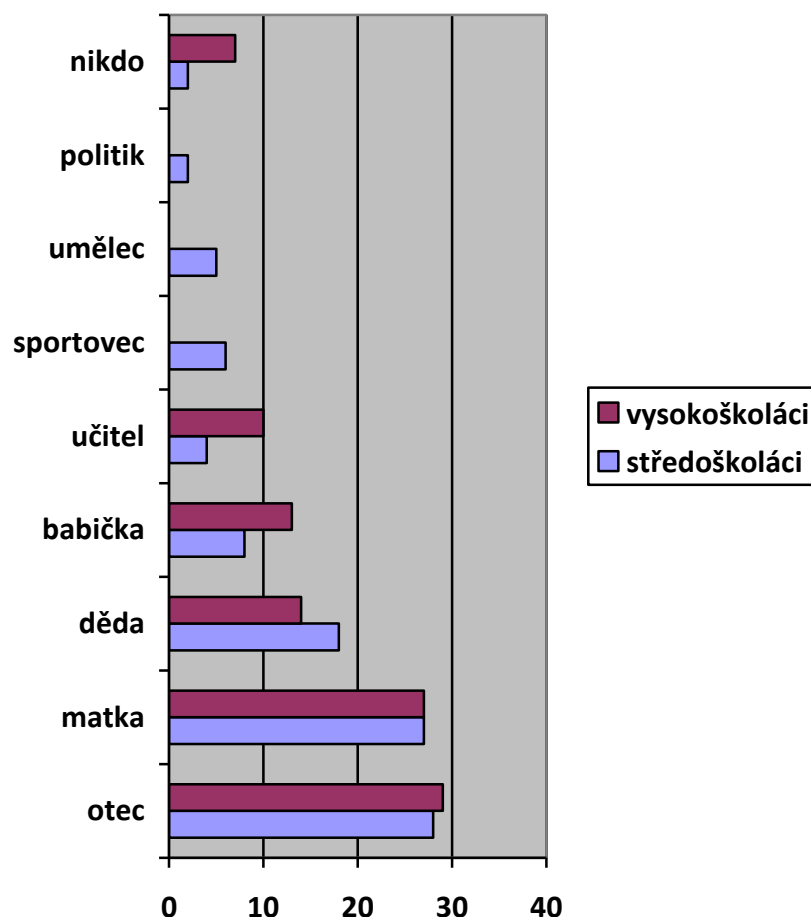
Při zjišťování negativních vlivů určitých situací na studenty střední a vysoké školy došlo opět ke shodě. Největší negativní vliv na mládež má zklamání nebo zrada blízké osoby a neshody v rodině. Tady vidím malý rozpor mezi odpověďmi v dotazníku u otázky č. 6, kde byly vztahy v rodině označeny jako celkem za uspokojivé.

Předpoklad č. 4 byl potvrzen.

Předpoklad č. 5

Lze předpokládat, že bude rozdíl ve vnímání vztahu k autoritě mezi středoškolskou a vysokoškolskou mládeží.

Graf č. 8: Vnímání autority středoškolské a vysokoškolské mládeže.

Pomocí otázky číslo 5 v našem dotazníku jsme zjistili, kdo je pro dnešní mládež uznávanou autoritou. V obou případech jsme dostali nejčastější odpověď „otec a matka“. Na dalším místě byl uveden dědeček. Rozdíl byl u možností sportovec, umělec a politik, které neuvedl nikdo z vysokoškolských studentů ani v jednom případě, středoškolští studenti je za autoritu uvedli ve 12 případech.

Předpoklad č. 5 nebyl tedy potvrzen.

7 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na zjišťování souvislostí mezi hierarchiemi hodnot u středoškolské a vysokoškolské mládeže a jejich utváření během lidského vývoje. Zároveň jsem se snažila odhalit, jakým způsobem jednotlivé skupiny mládeže nahlíží na svůj dosavadní život, co považují za své největší životní problémy, zda, a jaké mají životní autority a jakým způsobem je ovlivňují situace, s nimiž se ve svém životě setkali.

V závěru práce je nutné konstatovat, že z celkem pěti předpokladů, které jsem si stanovila před provedením výzkumu, se potvrdily pouze dva z nich. V první řadě se potvrdila skutečnost, že existují významné odlišnosti v hodnotové orientaci studentů vysokých a středních škol. Pro středoškolskou mládež je nejdůležitější hodnotou svoboda, na rozdíl od vysokoškoláků, kteří přikládají největší důležitost práci, která je baví a jejich zdravotnímu stavu. Rovněž tak se podařilo potvrdit i druhý předpoklad, kde se na rozdíl od prvního nepotvrdil rozdíl mezi tím, jak vnímají středoškoláci a vysokoškoláci situace, které je pozitivně nebo naopak negativně ovlivnily v jejich dosavadním životě. Jako zcela nesprávné se ukázali předpoklady o podobném vnímání a názorech na dnešní mládež z pohledu sledovaných dvou skupin respondentů a ve stejném klíčovém problému studentů středních a vysokých škol. Ani poslední předpoklad, že existuje rozdíl ve vnímání vztahů k autoritě mezi středoškolskou a vysokoškolskou mládeží se provedeným výzkumem nepotvrdil.

Pozitivním zjištěním mé práce je skutečnost, že současná mládež má poměrně jasně stanoveny své životní cíle. Jako životní cíl zde dominuje získání dobré práce, a to je přímo podmíněno dosažením dobrého vzdělání. Tuto skutečnost si současná mládež velice dobře uvědomuje a na tyto cíle navazuje založením rodiny.

Velmi negativně mě naopak překvapilo zjištění, že mládež sama sebe charakterizuje jako línou a zkaženou a jen pouhých 6 procent respondentů si myslí že je mládeží vzdělanou. Tento fakt dle mého názoru nepovídá mnohé o skutečné úrovni zvláště středoškolského školství v naší současné společnosti. Podobně negativní výsledky ukázal

výzkum i ve vztahu mládeže k politické angažovanosti nebo obecně k náboženství a k víře v Boha. Tato skutečnost ukazuje na současnou negativní politickou situaci v naší společnosti.

Za povšimnutí stojí i skutečnost, že mezi nejvíce ceněné vlastnosti současné mládeže patří poctivost, zodpovědnost a laskavost. U vzorů hraje největší roli rodina, tj. hlavně otec a matka a jen 14 respondentů z celkového počtu 200 označilo jako svoji největší autoritu učitele, což je dle mého názoru opravdu velice málo. Zajímavé se jeví i výsledku výzkumu v oblasti zjišťování největších problémů současné mládeže. Mladí lidé cítí jako nejvíce problémové své vlastní studium a školu a svůj citový život. Naopak nikdo z dotazovaných nemá žádný problém s alkoholem a drogami, což naznačuje, že dnešní mládež je k alkoholu a drogám velmi benevolentní, a že si pravděpodobně ne zcela uvědomuje rizika spojená s těmito druhy závislostí ve svém životě.

Na úplný závěr bych si dovolila podotknout, že ke zvolení tématu mé bakalářské práce mě vedl především můj osobní zájem o mládež jako celek, o to jakým způsobem k ní přistupovat a hlavně jak se správně naučit ji vychovávat tak, abychom na ni mohli být, jako jejich současné životní autority, v budoucnu hrdí. Pro mě osobně jako matku tří dětí je to o to důležitější, protože bych se nerada někdy za své děti, jakožto součást dnešní mládeže styděla, a nerada bych se v nich zklamala, stejně tak jako ony ve mně.

Seznam použité literatury:

- BENEŠ a kol., *Idea vzdělávání v současné společnosti*, Eurolex Bohemia, rok 2002. ISBN 10:80-86432-40-8
- CARR-GREGG, M., SHALE, E. *Puberťáci a adolescenti*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-662-9
- ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.
- DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007 ISBN 978-80-7251-266-9
- FURST, M. *Psychologie*. Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha, 2000. ISBN 80-7178-303-X
- HARTL, P. (et). *Psychologický slovník*. Praha: Portál. 2004. ISBN 978-80-7367-569
- HELUZ, Z. *Vyznat se v dětech*, SPN Praha, 1984
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, Portál. 2001, ISBN 80-7178-535-0
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5
- KRAUS, B. et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1
- KUČEROVÁ, S. *J. A. Komenský a současná výchova k hodnotám*. Pedagogika Praha. PedF UK. 1992. ISBN 0031-3815
- KUČEROVÁ, S. *Člověk-hodnoty-výchova*. Vydáno vlastním nákladem 1996. ISBN 80-85668-34-3
- KUČEROVÁ, S. A KOL. *Texty ke studiu otázek výchovy*. Brno: Masarykova univerzita. 1994. ISBN 80-210-0432-0
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha. Academia, 2004. ISBN 80-200-0690-7
- NOVOTNÁ, E. *Lokální ankety*. Praha: Economica, 2008. ISBN 80-245-0829-X
- PEKAŘOVÁ, L. *Jak žít a nezbláznit se*. Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X
- PRUDKÝ, L. a kol. *Inventura hodnot*. Academia Praha, 2009. ISBN 978-80-200-1751-2
- PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, *Pedagogický slovník*, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4

- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 2006. ISBN 80-7229-040-8
- SAK, SAKOVÁ. *Mládež na křižovatce*. Praha. 2004. ISBN 80-86320-33-2
- SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*, Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-150-0
- SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum. 2000. ISBN 80-246-0044-7
- SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*. UK Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1602-5
- SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Masarykova univerzita Brno. 1996. ISBN 80-210-1274-9
- TAXOVÁ, J. *Pedagogicko psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, 1.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia spol. s r.o., 2001. ISBN 80-86384.00.4

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: DOTAZNÍK

Dobrý den,

Obracím se na Vás se žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. Jeho cílem je zjištění, co je pro současnou mládež důležité a co ovlivňuje její hodnotovou orientaci.

Dotazník je anonymní, proto prosím o co nejupřímnější vyplnění všech otázek. Získané informace jsou pro mě velice důležité, protože bych je chtěla využít jako podklad pro nejdůležitější část mé bakalářské práce.

Děkuji Vám za spolupráci.

- 1) Označ křížkem odpovídající variantu:

Jsem:	MUŽ	ŽENA
		

Věk:

Navštěvuji

(škola):

- 2) Každý z nás má v životě určitě nějaký cíl, který si více či méně uvědomuje. Zkuste se zamyslet, co by mohlo být tím cílem, ať se jedná o blízkou budoucnost či cíl životní.

.....

.....

.....

.....

- 3) Jak byste charakterizoval(a) dnešní mládež? Vyberte, co je pro Vaše vrstevníky typické:

..... zkažená
 stejná jako u předchozí generace
 agresivní
 vyspělejší
 je obrazem naší společnosti
 vzdělaná
 nevychovaná
 drzá
 líná
 neuznává autority
 optimistická
 bezstarostná
 jiná, uveďte:

- 4) Jak jsou pro Vás osobně nejvíce důležité tyto hodnoty? Přečtěte si všechny nabídky a zakroužkováním jednoho čísla na stupnici od 1 do 5 jim přiřaďte významnost, jakou pro Vás mají:
1 = největší význam 2 = vysoký 3 = střední 4 = malý 5 = nejmenší význam

život v míru	1	2	3	4	5
bezpečnost národa	1	2	3	4	5
moje osobní svoboda	1	2	3	4	5
můj zdravotní stav	1	2	3	4	5
láska	1	2	3	4	5
uznání dospělých	1	2	3	4	5
vztah s matkou je pro mě důležitý	1	2	3	4	5
vztah s otcem je pro mě důležitý	1	2	3	4	5
vztah se sourozencem je pro mě důležitý	1	2	3	4	5

být fyzicky krásný	1	2	3	4	5
vydělávat hodně peněz	1	2	3	4	5
mít velký majetek	1	2	3	4	5
mít v životě práci, která by mě bavila	1	2	3	4	5
užívat si života, uspokojení svých zájmů	1	2	3	4	5
spokojený partnerský vztah, mít vlastní rodinu a děti	1	2	3	4	5
žít ve zdravém životním prostředí	1	2	3	4	5
vzdělání je důležité	1	2	3	4	5
charita, pomoc ostatním	1	2	3	4	5
přátelství	1	2	3	4	5
společenská prestiž	1	2	3	4	5
náboženství a víra v Boha	1	2	3	4	5
poznávat pravdu a hájit ji	1	2	3	4	5
chci se politicky angažovat	1	2	3	4	5
je pro mě důležité, co si o mě myslí ostatní	1	2	3	4	5

- 5) Jakých povahových vlastností si ceníte nejvíce?
Označte podle důležitosti od největší (1) po nejmenší (17):

..... veselost
..... přívětivost
..... ctižádostivost
..... zodpovědnost
..... svobodomyslnost
..... sebekontrola

..... shovívavost
..... čistota
..... odvaha
..... ochota
..... poctivost
..... fantazie
..... nezávislost
..... intelekt
..... logika
..... laskavost
..... poslušnost

- 6) Vyberte z následující nabídky, kdo je nebo byl ve Vašem životě největší autoritou:

..... otec
..... matka
..... dědeček
..... babička
..... učitel
..... sportovec
..... umělec
..... politik
..... někdo jiný, uveďte:

- 7) Jak byste označil(a) vztahy ve Vaší rodině? Označ křížkem.

..... dobré
..... výborné
..... občasné problémy
..... velmi špatné

8) Jak Vás ve Vašem životě ovlivnily následující situace?

	pozitivně	negativně	neovlivnily
volnočasové aktivity			
přijetí na školu, kterou právě studuji			
cesta do zahraničí			
přestěhování na jiné bydliště			
zklamání nebo zrada blízké osoby			
hledání a nalezení Boha			
aktivní sportování			
zkušenost s první láskou			
rodičovská výchova			
neshody v rodině			
prodělaná nemoc			
přátelství			
četba knih			
příjem informací z médií			
první seznámení s internetem			
časté užívání alkoholu			
užití drogy			

9) Co považujete za svůj současný největší problém?

..... citový život
 sexuální život
 peníze
 situace v rodině
 škola
 kamarádi
 alkohol, drogy
 jiný, uveďte

10) Komu se nejvíce svěřujete, popř. radíte s uvedenými problémy:

	matka	otec	děda	babička	sourozenec	učitel/trenér	kamarád/ka	přítel/ kyně
správná životospráva								
možnost výdělků								
výběr budoucího povolání								
sexuální život								
názor na peníze								
problémy ve škole								
s první láskou								
o životě								
vztahy s kamarády								
o svých zájmech								
názory na náboženství								
ekologie								
o své budoucnosti								
o zdravotních problémech								
finanční problémy								
o sportovních výsledcích								

